Nº. 18. Vrijdag 15 Juli 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels .	- 0.09
» » » 1000 » .	- 0.08
» » » 3000 » .	- 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat,** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éénş schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende

wonende te *wenscht*

donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van*

f

den 190

Handteekening:

Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Generaal van Heutsz. — Weekoverzicht. — Preanger landrenteregeling. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Uit O.-Ind. Bladen. — Van Vreemde Koloniën. — Passagiers-lijst. — Inhoud van Tijdschriften. — Feuilleton.

De blijde intocht van Generaal J. B. van Heutsz.

Begunstigd door het mooiste zomerweer, dat men zich denken kan, had j.l. Maandag de intocht van den Luitenant-Generaal J. B. van Heutsz in de Koninklijke Residentie plaats. 'sMorgens vroeg van Nijmegen vertrokken, onderweg op verschillende plaatsen hartelijk begroet en te Rotterdam verwelkomd door enkele oude vrienden uit Indië, die hen waren tegemoet gereisd en waarbij zich uit de Haagsche burgerij Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel had aangesloten, kwamen de heer en mevrouw van Heutsz met hunne kinderen tegen half twaalf in den Haag, waar zij op het perron vóór de Koninklijke wachtkamer werden opgewacht door eenige familieleden, den Minister van Koloniën, afgezanten van Z. K. H. den Prins der Nederlanden en van H. M. de Koningin Moeder, door den Commissaris der Koningin in Zuid-Holland, den Wnd Burgemeester, door enkele vrienden en goede bekenden benevens door een deel der Haagsche Commissie van ontvangst, onder voorzitterschap van den oud Gouverneur-Generaal Jhr. C. van der Wijck, die in opdracht had van wege de commissie het eerste woord van waardeering te spreken tot den verdienstelijken Nederlandschen veldheer en staatsman, die den, tot groot nadeel van Atjeh en Nederland, sedert meer dan dertig jaren durenden oorlog, door een krachtig militair beleid en een verstandig politiek overleg zoover heeft weten te brengen, dat het nu nog slechts van het goed inzicht der Regeering afhangt, of het vroeger machtige en rijke Atjeh, onder de suprematie van Nederland, een welvarend deel zal worden van het ten slotte geheel onder onze leiding gebrachte eiland Sumatra.

Aan Mevrouw van Heutsz, werd door eene der damesleden van het comité een prachtig bouquet aangeboden.

Van het station ging men in een elftal open rijtuigen naar het «Hotel des Indes", waar in een paar groote zalen alle leden van het ontvangst-comité waren bij elkaar gekomen,

Op den weg naar het hotel kon het den Generaal blijken, hoe het feest van den dag algemeene belangstelling opwekte. Op het stationsplein stonden eenige Vereenigingen met hunne banieren en in de straten reed men langs dubbele rijen juichende toeschouwers, terwijl van tal van huizen de nationale driekleur wapperde. Bij het hotel stond een gedeelte der Haagsche schooljeugd met nationale en oranje vlaggen wuivende.

De Haagsche korpskommandanten hadden hunne muziekkorpsen ter beschikking van de feestcommissie gesteld. Aan het station waren de Grenadiers en de Artillerie, terwijl de Huzaren met de nationale liederen de aankomst van den stoet in het hotel begroetten.

Toen de generaal en mevrouw van Heutsz zich op het balkon van het hotel vertoonden, klonk er een luid: leve van Heutsz! uit de volksgroep, die daar bij elkander was.

Daarna werden de generaal en zijne echtgenoote in de groote zaal van het hotel binnengeleid en het eerst toegesproken door den luit.-gen. Dumonceau, chef van het Militaire Huis van H. M. de Koningin, die den welkomstgroet der in Mecklenburg vertoevende Vorstin overbracht en te kennen gaf, dat H. M. spoedig na terugkeer in het vaderland, den generaal zou ontvangen, waarop v. H. zijn dank betuigde en den afgezant verzocht de tolk zijner eerbiedige hulde te willen zijn.

Het woord was nu aan generaal Kool, den voorzitter van de commissie, die in eene korte, krachtige en gevoelvolle rede duidelijk beschreef, waarom het Nederlandsche volk aan den Atjeh-overwinnaar hulde bracht en daarbij ook vooral er op wees, dat die hulde ook mevrouw van Heutsz betrof, want niet alléén heeft de sterkste man om grootsche dingen te kunnen doen, steeds den zedelijken en materiëelen steun der vrouw noodig, maar op Atjeh was de echtgenoote van den opperbevelhebber, dit is overbekend, tevens de verzorgster van de droeven, die achterbleven, wanneer de sikkel des doods, het jeugdige leven afsneed van den een of anderen in dienst van het vaderland snevenden krijger.

Een driewerf leve van Heutsz! volgde op de welkomst-speech, de eerewijn werd aangeboden en iedereen vond toen gelegenheid persoonlijk den generaal te complimenteeren of zich aan hem en zijne echtgenoote te doen voorstellen.

Luid klonk daarop het gepaste antwoord van den gevierde. Met dankbaarheid den lof aan zijne echtgenoote aanvaardende, bracht hij, als een rechtgeaard veldoverste, het vele goede, dat men van hem zelf had gezegd, over op zijne krijgskameraden in Atjeh, die blijkens pas ontvangen telegrammen nog steeds moedig en beleidvol den strijd voeren, noodig om de volslagen onderwerping van den vijand te verkrijgen. Wat zou hij in het belang van het vaderland hebben kunnen tot stand brengen, wanneer hij niet bevel had gevoerd over een heldenschaar, klein in getal, maar groot van karakter!

Niet alleen aan hem en aan het leger was het Nederlandsche volk echter dank verschuldigd, maar meer nog misschien aan de Regeeringen in Nederland en in Indië, die het hebben aangedurfd in Atjeh het stelsel van afwachten te verlaten en gehoor te geven aan den drang tot krachtig optreden.

Luide bravo's volgden hierop. Andere sprekers, die nog het woord hadden willen voeren om hun gevoel te uiten, zagen daarvan af, omdat zij begrepen, dat der familie *Van Heutsz* nog heel wat drukte wachtte en een enkel uur rust dus zeer welkom zou zijn.

Na den middagdisch stonden, behalve de officieele ontvangst ten stadhuize, nog eenige bezoeken op 't program, zoodat het ruim half vier was, in plaats van 3 uur, toen de Generaal en zijn vrouw, de concert-zaal van den Dierentuin binnentraden om op nieuw bewijzen van hulde aan te hooren. Mr. Patijn, de commissaris van H. M. de Koningin in Z.-Holland, hier sprekende als voorzitter der sub-commissie voor de matinée, richtte een kort en pakkend woord tot Generaal en Mevrouw Van Heutsz om dank te betuigen, dat zij na al de reeds doorstane vermoeienissen, zich ook nog aan deze huldebetuiging hadden willen onderwerpen en Dr. E. B. Kielstra beklom daarop het spreekgestoelte tot het houden der feestrede.

Spreker begon met zijn verontschuldiging te maken, dat geen hooger geplaatst man en beter redenaar de taak vervulde, die hem was opgedragen, maar hij had steeds met zooveel belangstelling gevolgd alles, wat Van Heutsz schreef en wat hij later deed, en zijne bewondering voor krijgsman en staatsman was daarbij, steeds toenemende, zoo groot geworden, dat hij, toen de president der huldecommissie hem uitnoodigde om het woord te voeren, de gelegenheid niet wilde laten voorbijgaan om van zijne gevoelens te getuigen.

Nader uitwerkende hetgeen ettelijke dagen te voren in 't Algemeen Handelsblad te lezen was, vergeleek de feestredenaar ons treuzelen en weifelen op Ajteh met den treurigen stand van zaken bij de O.-Indische Compagnie in het begin der 17e eeuw, en Joannes Benedictus van Heutsz, die in 1893 een krachtig vertoog schreef om toch op Atjeh niet langer te dralen en te tobben, met Jan Pieterszoon Coen, die drie eeuwen geleden aan zijne meesters de les las en hen tot daden wist aan te sporen.

Toch duurde het nog tot 1898 vóór aan den toenmaligen kolonel van Heutsz, die als het ware «door geheel Indië met den vinger daartoe werd aangewezen», de militaire en staatkundige leiding op Atjeh werd toevertrouwd en nog veel langer zou dit misschien geduurd hebben, wanneer niet de afval van Toekoe Oemar in 1896 de oogen, ook van de meest kortzichtigen, had geopend voor het diep treurige van het, ruim tien jaren te voren, betrekken der zoogenaamde geconcentreerde stelling. Dit geschiedde in een tijdperk, zeide Dr. K., waarop wij thans met schaamte terugzien!

Toen van Heutsz in 1893 zijn brochure schreef, schetste hij den man die noodig zou zijn om den toestand te redden, als iemand van karakter en groote individualiteit, tevens begaafd met een helder verstand, een juisten blik en snelheid van beraad; beleidvol troepenaanvoerder, zoowel als krachtig bestuurder; een man, die onverzettelijk en onwrikbaar op het doel afgaat.

Welnu: de civiel- en militair gouverneur v. H. heeft volkomen bewezen zulk een man te zijn, want niet alleen wist hij door de kracht der wapenen alles te bedwingen, wat zich tegen hem verzette, en bracht hij eerst den Pretendent-Sultan en daarna Panglima-Polim tot onderwerping, maar door zijne humane wijze van oorlog voeren, zijn politiek beleid en de zorg voor de industrie en de maatschappelijke ontwikkeling van het door hem veroverde land, maakte hij het mogelijk om, na het einde van het verzet, tot eene blijvende pacificatie te geraken.

Wij hebben van Dr. Kielstra's rede slechts de hoofdpunten aangehaald, evenals wij dit ook gedaan hebben met hetgeen door andere sprekers werd gezegd. Hij besloot met een: *lang leve de Generaal van Heutsz* hetgeen algemeen weerklank vond en gevolgd werd door het staande aangehoord «Wilhelmus.»

Generaal v. H. beklom nu het podium om den feestredenaar en het publiek te bedanken. Hij had in den regel, zooals hij zeide, weinig moeite om zijn zenuwen in bedwang te houden, maar wat hij thans ondervond, werd hem bijna te machtig. Toch bleek het, dat hij ook in dit opzicht overwinnaar bleef, want kort en duidelijk, zooals de krijgsman dit gewoon is, gaf hij zijn gedachten en gevoelens te kennen.

Alle buitengewone toestanden, zoo was zijne overtuiging, roepen de mannen te voorschijn, noodig om te beheerschen. In de eerste helft der 17e eeuw verscheen Jan Pz. Coen; na de Lombok-ramp en bij het gevaar, dat door den afval van Toekoe-Djohan te Atjeh dreigde, waren het de flinke besluiten tot handelen van den Gouverneur-Generaal van der Wijck, die den toestand hebben gered. De, door dezen aangestelde, civiel en militair Gouverneur van Atjeh had slechts uit te voeren wat de Regeering verlangde en met het devies voor oogen van Neêrlands wapen en van dat van ons Vorstenhuis: «*ik zal handhaven,*» had hij getracht zijne taak te volvoeren.

Ook nu wees de Generaal er op, dat de roem van den veldheer het eigendom is zijner trouwe medestrijders. Dankbaar was hij voor de hulde hem gebracht door het Nederlandsche volk, omdat ze overging op hen, die ook thans nog vol opoffering den strijd voortzetten, tot het doel bereikt zal zijn.

«Voor Vorstin en Vaderland» is hunne leuze en daarom stelde hij voor, ook deze huldebetuiging over te brengen aan de draagster van het hoogste gezag en dit te doen met een driemaal herhaald:

FEUILLETON.

DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

IV.

Vervolg van No. 17.

„Is 't je niet te koud, Jane? Zal ik een shawl voor je halen?"

„Neen, Dick, blijf bij me".

„My love."

„My dear."

Dit interessante gesprek wordt door een paartje gevoerd, dat op 't voorerf van een huis in Gang Scott na 't avondeten zich 't genot van een wandelingetje verschaft, bij 't twijfelachtig licht van een op den weg brandende gaspit.

De lezer zal wel reeds begrepen hebben wie deze beide personen zijn. Nelly de Jonghe heeft in den familieraad de nederlaag geleden, toen weinige weken na Mac Donald's introductie, de Engelschman met een aanzoek om de hand der jongere dochter voor den dag kwam. Het voorzichtige meisje, ziende, dat de kans voor haar beschermeling verkeken was, had daarop geraden, om, alvorens de verloving publiek werd, ten minste een onderzoek in te stellen naar de waarheid van Mac Donalds beweringen omtrent zijn verleden en familieomstandigheden. Te vergeefs. De beide hoofdpersonen drongen op een spoedige verloving en wenschten ook den engagementstijd tot een minimum beperkt te zien. Jeanne noemde de, door Nelly geopperde bedenkingen een nietswaardige verdachtmaking van den geliefden man, en papa en hierdoor ook mama, ten zeerste ingenomen met den schoonzoon in spe, gaven onverwijld hun toestemming en haalden slechts de schouders op over de, door Nelly gemaakte zwarigheden.

„Die arme Nel", had De Jonghe tot zijn vrouw gezegd: „'t arme kind ziet door haar gebrek van alles alleen den donkeren kant. Mogelijk is ze wel jarloersch op Jeanne. Arm kind."

En de ouders verdubbelden hun liefdebewijzen voor de „arme gebrekkige" en maakten deze daardoor slechts ongeduldig en korzelig, wijl Nelly instinctmatig alras begreep, wat tot de over-liefderijke houding harer ouders aanleiding had gegeven. Zij zweeg dus verder en zoo stond niets meer het overijld huwelijk van Jeanne met 't enfant chéri der Bataviaasche dameswereld in den weg. Halsoverkop werden de toebereidselen gemaakt, en werd 't huwelijk voltrokken, als vreesde men nog op 't laatste oogenblik zich deze schitterende partij door de naijverige schoonen van Insulinde's hoofdstad afhandig te zien maken.

Ze zijn nu reeds een paar maanden getrouwd en hebben, na hun huwelijksreisje in de Preangerbovenlanden, hun intrek genomen in een huis in Gang Scott, dat door Jeanne met verfijnde wreedheid gekozen is, om den voormaligen ontrouwen aanbidder, die in de naastgelegen woning een paviljoen betrokken heeft, te laten zien, hoe gelukkig zij is, daardoor 't bewijs leverend, dat deze aanbidder haar nog in geenen deele onverschillig geworden is. Mogelijk heeft zij ook wel gedacht, Van der Steen hierdoor een onaangename verrassing te bereiden en hem te dwingen, van woning te veranderen, doch heeft zij zich hierin vergist. De jonge man, hoogst ernstig geworden in de laatste maanden, is in zijn paviljoen gebleven en gaat kalm zijns weegs, de enkele malen, wanneer hij 't jonge echtpaar in de nabijheid zijner woning ontmoet, vriendelijk groetend hen voorbijgaand. Hij heeft zelfs een bezoek bij de Mac Donalds afgelegd en is daarop vertrokken, zonder dat Jeanne een zweem van teleurstelling op zijn gelaat heeft kunnen ontdekken. Dat is een bittere druppel geweest in den beker der zoete wrake voor 't jonge vrouwtje, doch in den roes der, haar nieuwe liefde dacht zij voor deze teleurstelling alras vergetelheid te zullen vinden. Dwaze harten, die vermeenen door een surrogaat datgene te kunnen vervangen, wat in 't menschelijk leven, afgescheiden van alle zinsbegoocheling, 't schoonste en edelste is.

Ze zijn nu reeds eenige maanden getrouwd en zelfs Nelly heeft zich bij den toestand neergelegd, als zij ziet, hoe de jonge echtgenoot haar zuster als op handen draagt en de verpersoonlijkte oplettendheid en voorkomendheid blijft. —

„Wat heb je Jane?" vraagt Mac Donald vriendelijk, nadat beiden eenige malen zwijgend en dicht tegen elkaar gedrongen om 't ruime grasveld op 't voorerf zijn gewandeld, als hij bemerkt, hoe een van haar uitgaande zenuwachtige rilling zich aan hem mededeelt.

„Ik weet 't niet," antwoordt zijn vrouwtje. „Een beetje koorts misschien."

„Neen, 't zal te koud voor je geweest zijn. Waarom heb je 't me niet dadelijk gezegd. Laten we maar naar binnen gaan. Wil je?"

„Ja, Dick."

De echtelieden verdwijnen nu in de voorgalerij hunner woning, onbewust dat van achter een steenen pilaar in 't naastbijgelegen paviljoen twee oogen hen voortdurend gevolgd zijn. Als de Mac Donalds in de duisternis der voorgalerij aan 't oog van den bespieder onttrokken zijn, dan slaakt deze een diepen zucht:

„Wat te doen?" mompelt hij.

'T Was dien middag geweest en 't uur van bureausluiten daar, toen zijn chef hem omtrent een, ter teekening voorgelegd stuk om ophelderingen bij zich ontbood.

Deze ophelderingen gegeven zijnde, wilde hij zich juist verwijderen, toen een bode een brief van het departement van justitie binnenbracht. Van der Land, de bureauchef, opende 't schrijven. „O weêr iets van 't British Consulate General", mompelde hij om daarna den brief op zijn schrijftafel te werpen. „Die sinjeur kan wel tot morgen wachten," sprak hij en ging toen door, met den stapel voor hem liggende brieven en circulaires één voor één van zijn handteekening te voorzien.

„Ach, Van der Steen", riep hij zijn ondergeschikte na, die reeds den deurknop in de hand had. „Neem jij dien brief mee, kijk 'm 'ns in en als, gelijk ik wel denken zou, 't weer niets bizonders is, leg hem dan bij de onafgedane stukken."

Van der Steen keerde op zijn schreden terug, nam den brief van zijn chef in ontvangst, opende 't couvert en ontvouwde 't schrijven, waarbij een portret op den grond viel. Hij bemerkte dit evenwel niet en begon te lezen.

Na volbrachte lezing sprak hij tot zijn nog steeds schrijvenden chef:

„Och, een verzoek om opsporing van een zekeren John Stevens, die noch bij 't Consulaat-Generaal, noch bij eenig ander Britsch consulaat in Indië ingeschreven is."

„Natuurlijk wêer een of andere vuile perkara. Die Engelschen sturen ons hun schuim toe en dan moeten wij 't vuil maar weer uitzoeken. Nu, de man zal van van daag tot

Leve Koningin Wilhelmina!

Met gejubel werd hieraan gevolg gegeven. Toen men eindelijk weer tot kalmte kwam, bracht de Grenadiersmuziek eene hulde aan Generaal Van Heutsz ten gehoore, door den directeur Bouwman gecomponeerd, waarvoor hij met een handdruk dank ontving.

Nog enkele andere muziekstukken werden uitgevoerd en tegen half vijf ging men uit elkander, overtuigd, dat de dag goed was besteed.

Week-Overzicht.

Gelijk te verwachten was, heeft de residentie zich niet onbetuigd gelaten bij de grootsche hulde, door het nederlandsche volk, eigener beweging, aan luitenant-generaal van Heutsz gebracht, bij diens tijdelijken terugkeer in het vaderland.

Het is ons natuurlijk niet mogelijk om in een kort bestek, als waarover wij beschikken, weer te geven alles, wat in de korte spanne tijds, sedert generaal van Heutsz den vaderlandschen bodem weer betrad, zich heeft afgespeeld, voorvallen, getuigende van nationalen trots op dezen landgenoot, van vertrouwen in den man, die geheel opgaande in de, hem opgelegde taak, in Atjeh, — die dertig jaren lang reeds op ons koloniaal beheer in Azië lastende nachtmerrie —, den grondsteen legde voor onze duurzame vestiging, eene schoone toekomst opende voor dat rijk, doch, tengevolge van eeuwenlange, binnenlandsche twisten, verwaarloosd gewest.

Ook de pers bleef niet achterwege in de zoo welverdiende hulde. Het *Vaderland* vooral heeft zich door een extra-van-Heutsz-nummer bijzonder onderscheiden. En wat de dagelijksche pers ons in deze dagen te lezen gaf, versterkt ons in de overtuigiging, dat zoo voor generaal van Heutsz de eerlang openvallende buitenzorgsche zetel zal zijn weggelegd, het vertrouwen niet alleen van onze Souvereine en Hare raadslieden, maar van heel een volk zijn deel zal zijn. Zelden zal, naar onze overtuiging, een vertrouwen zoo goed geplaatst zijn.

Nadat de Tweede Kamer de, tusschen de regeering en de Nederlandsche Handelmaatschappij gesloten overeenkomst had bekrachtigd, heeft de Eerste Kamer dit staatsstuk onderzocht, waarbij de vraag gesteld werd: hoe 't toch komt, dat, terwijl een particulier te Amsterdam voor veemkosten enz. slechts 18 cents per 100 kilogrammen (bruto) koffie heeft te betalen, der regeering zulks op 69 cents per 100 kilogrammen komt te staan, hetgeen op een 100000 pikols een verschil van omstreeks 30000 gulden geeft. De minister heeft in zijn antwoord op het Voorloopig Verslag dat verschil toegelicht.

Minder gemakkelijk heeft ons Hoogerhuis het den minister gemaakt met betrekking op het voorgestelde nieuwe landbouw-departement in Indië. Vele leden onthielden zich vooralsnog een antwoord te geven op de vraag: of de vorm, welke de regeering koos voor de, door haar voorgestelde en algemeen toegejuichte meerdere belangstelling in den inlandschen landbouw, de juiste moet worden geacht? Een lid betoogde, dat de taak, welke de regeering aan het nieuwe departement wilde zien toevertrouwd, hem juist als geknipt voorkwam om daarmee een afdeeling van B. B. te belasten.

Van de Gajoe-Alas-colonne kwamen wederom berichten van door haar behaald succes, ten koste van helaas noodige(?) talrijke menschenoffers.

Zooals men weet, lag het oorspronkelijk in de bedoeling, om den tocht tot Taroetoeng ter Sumatra's Westkust voort te zetten. Sedert kwam, naar het ons voorkwam, een wijziging in het plan, welke de colonne naar Sumatra's Oostkust als einddoel zou voeren.

Er moet dan ook, volgens de delische bladen, reeds een colonne onder het bevel van kapitein Wilhelm, ter sterkte van 150 bajonetten en 50 karabijnen, uit Medan zijn opgerukt, om aan de colonne van Daalen de hand te reiken.

Voor eenige dagen ontving nu de *Nieuwe Rott. Cour.* het telegrafisch bericht, dat een compagnie, gecommandeerd door kapitein Schansleh, uit Padang naar het, onlangs door een bende Gajoes overvallen Singkel was vertrokken, om langs de Simpang Kiri de colonne van Daalen tegemoet te trekken.

Waarschijnlijk zal dus de aanvoerder met de, hem gezonden versterking zich krachtig genoeg geacht hebben, om het oorspronkelijk plan ten uitvoer te brengen, hetgeen aan het herstel van de, in de bovenstreken van Singkel door het optreden der Gajoes aldaar gestoorde rust slechts kan ten goede komen.

De zevende Juli bracht ons en ongetwijfeld ook den voormannen van de beweging voor bevordering der katoencultuur in onze koloniën door belangstellenden en belanghebbenden in den lande, een zekere teleurstelling, toen aan de oproeping ter bijwoning van de vergadering te Hengelo slechts een vijf en twintigtal personen hadden gehoor gegeven. 't Gold hier toch meê het eigenbelang van zoovelen in den lande, hetwelk nu juist toevallig samengaat met dat onzer koloniën, waar thans tengevolge van deceptiën, hier met koffie en indigo, daar met cacao of divi-divi, uitgezien wordt naar nieuwe cultures. Maar wat er aan te doen? We mogen nog blij wezen, dat, zij 't ook ter elfder ure, besloten werd tot oprichting eener »Vereeniging ter bevordering van de katoencultuur in de koloniën«, waarvan voor de eerste maal als bestuursleden zullen fungeeren: de heeren Blijdenstein, voorzitter, D. Gelderman, Waller, ten Cate en mr. R. A. de Monchy, secretaris.

Aan het, in de *Nieuwe Crt.* gegeven verslag der vergadering, waarop dit besluit genomen werd, ontleenen wij, dat, zeker, behalve de ter vergadering aanwezigen of daar vertegenwoordigde lichamen, nog ruim een dozijn physieke personen, à f 10, en firma's, naamlooze vennootschappen en zoo meer à f 20, schriftelijk als leden zijn toegetreden. Wij troffen onder de laatste wel de maatschappij Nederland, maar noch Rotterdamsche Lloyd, noch Koninklijk Westindischen Maildienst aan. En zoo zullen anderen ook nog wel velen op de ledenlijst missen, wier eigenbelang d.o. toch medebrengt deze beweging te steunen.

De eerste stap is nu gedaan en in zoover is al veel gewonnen. De jonge vereeniging zij het beste toegewenscht — een groot aantal leden en een ruime kas, dit laatste vooral, daar zonder over de noodige middelen te kunnen beschikken in de, door haar gewenschte richting niet veel te doen valt. Blijven echter onze nederlandsche belanghebbenden in gebreke in die richting krachtig te werken, dan bestaat de kans, dat het buitenlandsch kapitaal zich voor de zaak in onze koloniën spant, die in dat geval ten deze geenerlei verplichting aan moederlandsche geïnteresseerden zouden hebben.

Uit de pers. »De toestanden op Java« (Ingezonden): *Nieuwe Courant* van 7 Juli. »Het réveil van het Oosten«: *Nieuwe Cour.* van 9 Juli. »Grondhuur op Java«: *Amsterdammer* van 10 Juli. »De desaverkiezingen«: *Alg. Hbl.* van 5 Juli. »De sterkte van het indisch leger«: *Alg. Hbl.* van 6 Juli. Een hoogst belangrijke correspondentie in de *Standaard* van 10 Juli.

De vier eerste, hiervoren aangehaalde artikelen hebben alle betrekking op den huidigen toestand op Java, die in het eerstgenoemde ingezonden stuk van den assistent-resident van Heutsz, een broeder van den gevierden generaal, als bepaald zorgwekkend wordt afgeschilderd. De heer v. H. neemt als oorzaak voor de jongste teekenen van onrust op Java noch het fanatisme, noch min gunstige economische toestanden aan, doch wijt die aan het bestaan van een partij van verzet. Hij beroept zich daarbij op een artikel van Jhr. G. von Schmidt auf Altenstadt in het *Weekblad voor N. I.*, welke laatste evenwel in de *Java Bode* te kennen gaf, dat de desbetreffende passage buiten zijn weten in zijn stuk was ingelascht.

De heer van H. besluit zijne opmerkingen met de volgende zinsnede:

»Een kwart-eeuw verblijf in de binnenlanden van Java en vooral mijn jongste drie-jarig streven in de residentie Madioen, hebben ook mij overtuigd, dat wij hoofden en bevolking zoovele moreele wapenen in handen hebben gegeven en zóózeer hebben gegriefd, dat een scherpziende en kundige regeering, gesteund door een flink en loyaal bestuur, noodig zijn geworden, willen wij Java voor ons behouden."

Wij zijn het, wat dit laatste betreft, volmaakt met den heer v. H. eens.

In het *Réveil van het Oosten* (waarom nu toch dat fransche réveil?) worden de opstootjes in het sidhoardjosche en de teekenen van onrust in het djokjasche geacht uitingen te zijn van het verschijnsel: dat het Oosten ontwaakt.

»En welke middelen«, vraagt 't blad, »bezitten wij, om het verschijnsel — niet te bestrijden, maar te leiden in ongevaarlijke banen."

»Het antwoord«, gaat 't dan voort, »ligt o. i. reeds gedeeltelijk in wat wij zeiden: niet het verschijnsel *bestrijden*. Treden wij met vijandige houding er tegen op, het zal ons op den duur verpletteren, men twijfele er niet aan. Gaan wij het leiden, door te erkennen, dat het óók een bestaansrecht heeft, naast de Westersche denkbeelden en begrippen, dan nemen wij de gevaarlijke kanten zoo veel mogelijk weg en kan het verschijnsel zich uiten, zonder dat het gevaar voor ont behoeft mee te brengen.

Maar bovenal: tracht te zorgen, dat het verschijnsel niet vindt een bodem, bruikbaar voor propaganda. Het is een steeds terugkeerend iets, dat propaganda, gericht op omkeering van het bestaande, een vruchtbaren bodem vindt in ontevredenheid van een deel des volks. Tevredenheid der bevolking ontneemt propagandisten hun kracht."

Juist, tevredenheid der bevolking, we zijn dit met den heer v. H en de *Nieuwe* eens, dat is het doel, waarnaar in de eerste plaats moet worden gestreefd.

Eén der redenen, die tot ontevredenheid op Java aanleiding gaven en nog steeds geven is de, door P. C. C. Hansen in het, in de jongste *Amsterdammer* onder het hoofd »Nadere toelichting" verschenen eerste gedeelte van een opstel, aangaande huur van gronden door suiker of indigo-fabrikanten. De heer H. merkt hierin o. a. het volgende op:

»Gaat men bovendien na, hoe de inlander door het verhuren van zijn grond aan Europeesche en Chineesche suiker- of indigo-fabrikanten economisch achteruit gaat, én het directe geldelijk nadeel, het groote indirecte buiten beschouwing gelaten, voor hem per oogstjaar geschat wordt door den controleur S. Cohen Fzn. op minstens 20 gulden per bouw, door den ingenieur Homan van der Heide op 120 gulden per bouw en door den Assistent-Resident P. J. F. van Heutsz op 70 gulden per bouw, welke laatste taxatie ook ongeveer de onze is, dan mag, nu de achteruitgang in welvaart van den Javaan tot onderzoek noopt, wel eens ernstig nagegaan: of een absoluut verbod van grondhuur, in het belang der bevolking, soms plicht is?"

Wij zijn benieuwd naar het slot van H.'s nadere toelichting.

Het *Algem. Handelsbl.* maakt zich verdienstelijk door het berijden van twee stokpaardjes waarvan het eerste heusch mag gezien worden, namelijk; afschaffing van heerendiensten. Het tweede bedoelt de afschaffing van de desa-verkiezingen. Over dit laatste onderwerp kwam het blad in zijn nummer van den 6en dezer te spreken, naar aanleiding van het feit, dat het een medestander had ontdekt in zijn alleszins gerechtvaardigden strijd tegen het door Raffles aan den Javaan gegeven recht, *zooals dit thans wordt uitgeoefend*. Op het oogenblik toch wordt, maar al te veelvuldig de functie van desa-hoofd vervuld door lieden, die daarvan ten eigen bate misbruik maken en dikwerf diefjesmaat zijn van het geboefte in hun buurt.

Wanneer het *Handelsblad* nu ook maar tot de conclusie komen kon, dat waar dergelijke misstanden voorkomen en nu reeds ongeveer een eeuw lang onder ons gezag hebben bestaan, de economische toestand der bevolking daardoor noodzakelijk moet zijn achteruitgegaan en werkelijk *is* achteruitgegaan, doortastende maatregelen moeten worden genomen, niet alleen om de fouten weg te nemen, die aan ons bestuur kleven, maar ook om te herstellen zooveel mogelijk, wat door onze middellijke schuld is bedorven, wanneer het tot de erkentenis kwam, dat voor zulke maatregelen niet alleen of hoofdzakelijk onze goede wil noodig is, maar we daarbij tevens flink in den zak moeten tasten, om de kolonie de consequentiën dier maatregelen te kunnen doen aanvaarden, kijk, dan zouden we niet aarzelen het blad eene goedkeuring toe te kennen voor zijn werkelijk rustelooze bemoeiingen.

Heel logisch is overigens ook wat het blad, in een artikel over de sterkte van ons indisch leger opmerkt:

»Het leger zoo klein mogelijk, maar dan ook zoo goed mogelijk, dat zij de leus van ieder, die het met Indië goed meent, maar geen opdrijving van personeel, waardoor andere belangen zwaar zouden lijden.«

Dat artikel is gericht tegen een, in het *Bat. Nbl.* overgenomen schrijven van den bekenden Atjeh-schetser, J. P. Schoemaker, die meende, dat het indisch leger veel te klein was en thans een 7000 man minder zou tellen, dan in 1849 (noodig geoordeeld werd, zal de heer S. bedoeld hebben). Het *Hbl.* toonde aan, dat het leger thans 12000 man meer telt, dan in 1849.

En nu, tot dessert, een hoogst gewichtige mededeeling: Een eigen bataviasche correspondentie heeft de amsterdamsche Warmoesstraat bereikt en prijkt nu in de *Standaard*.

Maar wanneer ge nu denkt, dat in die correspondentie een aanvulling te vinden is voor de begrijpelijke redactioneele onverschilligheid voor de gewone koloniale huis- of tuinvragen van den dag, waaraan *Tijd* en liberale bladen hun kostbaren tijd en plaatsruimte vermorsen, dan hebt ge 't glad mis. Neen, in dit schrijven vinden we de eerste indrukken van een *totok*, die in toko-voorgalerijen, »spada« roept; het laantje met kamers ter weerzijden achter het hoofdgebouw van het Java-hotel met een lange Amsterdamsche gracht vergelijkt, en ten slotte het vooruitzicht opent op bespreking van meer ernstige onderwerpen, kerkelijke zaken en de *allerzonderlingste* dagbladen. Dat belooft nog 's wat, hè?

We kunnen niet nalaten, de *Standaard*, met deze aanwinst van harte geluk te wenschen.

De Preanger landrente-regeling

door F. FOKKENS,

O.-I. Hoofdambtenaar.

II.

Maar zelfs bezien van het standpunt, door den heer Liefrinck ingenomen, valt op zijne bestrijding mijner kritiek veel af te dingen.

Hij beweert, dat de droge gronden in de Preanger onder de bouwvelden een ondergeschikte plaats innemen en het totaal der daarvoor betaalde belasting miniem is met betrekking tot de hoofdsom. Hij licht echter zijne bewering niet met cijfers toe, hetgeen wel jammer is, omdat die cijfers hier te lande niet alle te produceeren zijn en zij voorzeker een eigenaardigen kijk op de zaak zouden geven, tenminste te oordeelen naar de enkele gegevens uit de Koloniale Verslagen te putten.

Zoo leert ons het laatste Koloniaal Verslag, dat, wat de Preanger betreft, in de landrente zijn aangeslagen 717938 bouws voor vast aangeslagen en 4359 bouws niet voor vast aangeslagen (z. g. wisselvallig beplante) gronden, totaal 722297 bouws, en dat daarvan de uitgestrektheid sawahs 323294 bouws en die der droge gronden 399003 bouws bedragen.

De droge gronden zijn dus wat uitgestrektheid aangaat verre in de meerderheid. (*)

Het bedrag aan landrente van zulk een groote hoeveelheid gronden zal ook wel niet bepaald mimiem zijn te noemen, terwijl het ongetwijfeld beduidend aantal bezitters ervan bezwaarlijk reden zal kunnen geven om, evenals schr. doet, ontkennend te beantwoorden de door hem gestelde vraag: „Is het nu werkelijk een ernstig bezwaar, dat voor de droge gronden geen vrijstelling wordt verleend wegens misgewas en onbeplant blijven?

De ontkennende beantwoording dezer vraag grondt schr. mede op de moeielijkheid om de tuinen te onderscheiden van tegalvelden, wijl de beplanting vaak in elkaar loopt, en op de wenschelijkheid om de hoema's, d. z. de wisselvallige velden, binnen enge grenzen te beperken en de menschen door een lichte belastingvordering er van terug te houden op groote uitgestrektheden langer beslag te leggen, dan noodig is.

De eerstbedoelde moeielijkheid schijnt echter niet zoo groot te zijn, als de heer L. meent, want blijkens den landrentestaat in het Koloniaal Verslag van 1902 zijn de kadaster-ambtenaren in de Preanger er toch in geslaagd de splitsing der droge gronden in tegalvelden en boomgaarden te bewerkstelligen en de uitgestrektheid van elke rubriek te constateeren. Overigens heeft het hier door schr. aangevoerde slechts betrekking op eene uitgestrektheid van 13 953 bouws (9594 bouws boomgaarden en 4359 bouws hoema's). Omtrent de overblijvende 385 050 bouws droge gronden geeft schr. geen andere uitlegging betreffende de reden, die hem er toe gebracht heeft bovengenoemde vraag ontkennend te beantwoorden, dan dat de ordonnantie toch voorziet in het geval, dat bijzondere omstandigheden afschrijving van belasting wenschelijk mochten maken.

Schr. bedoelt hiermede de uit de regeling van 1872 overgenomen bepaling, dat om buitengewone redenen geheele of gedeeltelijke vrijstelling van landrente kan worden verleend door den Gouverneur-Generaal. Deze bepaling wordt echter alleen in toepassing gebracht bij groote algemeene rampen en heeft geen betrekking op het telken jare voorkomend misgewas en onbeplant blijven. Voorzag zij werkelijk voldoende in de onderwerpelijke zaak, dan zou er ook geen grond bestaan om bovendien speciaal voor de sawahs vrijstelling toe te staan bij onbeplant blijven en misgewas. Het beroep van schr. op die bepaling om zijn ontkennende beantwoording van meergenoemde vraag ten opzichte van het meerendeel der droge gronden te motiveeren, komt mij dan ook minder gelukkig voor. (**)

Omtrent den aanslag der droge gronden van f 0.25 tot f 20, zegt schr., dat in het binnenland de belasting over het algemeen zeer laag is. Cijfers worden hierbij echter niet gegeven. Alleen deelt de heer L. mede, dat een informatie in de buurt van Soekaboemi hem deed vernemen, dat de *hoema's* voor 't meerendeel zijn aangeslagen voor f 0.25 per bouw van 7096 vierkante meters.

Zulk een aanslag is zeker bijzonder laag, maar een informatie in de buurt van één der negen afdeelingshoofdplaatsen geeft nog geen waarborg voor den over 't algemeen lagen aanslag van de 4359 bouws hoema's in het geheele gewest en nog minder voor de 394 644 bouws andere droge gronden. De heer L. zal zeker de eerste zijn om dat te erkennen.

Verder meent de heer L. dat ik, naast het noemen der bepalingen in de nieuwe landrenteregeling, welke van fiscaler geest getuigen dan de overeenkomstige in de regeling van 1872, niet onvermeld had mogen laten dat ten aanzien van hoofdzaken de nieuwe voorschriften juist zooveel milder zijn dan de vroegere.

Dit verwijt komt mij niet geheel gegrond voor. Ik heb gezegd, dat de nieuwe regeling veel goeds heeft en heb de oude zoowel als de nieuwe bepalingen alle genoemd, zoodat een ieder over het verschil kon oordeelen.

Toelichting mijnerzijds ware echter wenschelijk geweest om te doen uitkomen, dat onderlinge vergelijking van de hoofdbepalingen der beide regelingen omtrent de mildheid der nieuwe regeling een onjuist overdreven denkbeeld geeft. De toepassing der hoofdbepalingen der regeling van 1872 is toch anders, veel milder, geweest dan hetgeen zij voorschreven, en daarop komt het natuurlijk aan. Moest de heffing zijn 20 pct. van de bruto opbrengst, in de praktijk werd niet meer geheven dan gemiddeld 10 pct. De mildheid der hoofdbepalingen van de nieuwe regeling kan dus alleen aangetoond worden door voor de verschillende districten in het gewest den nieuwen aanslag per bouw te vergelijken met de heffing per bouw in de jaren voorafgaande aan de invoering der Preangerregeling.

Door goed bedoeld samenwerken van allen zal de landrentezaak ook verder het best gediend zijn en eindelijk ophouden een kwestie te zijn, meent de heer L.

Dat ben ik geheel met hem eens, mits onder dat samenwerken niet verstaan wordt het sluiten der oogen voor de gebreken, die der regeling aankleven, gebreken welke ten nadeele zijn der Inlandsche bevolking, drukkend en onbillijk werken, want daarmede zou de goede zaak in het algemeen, en de landrentezaak in het bijzonder, zeker het slechtst gediend zijn.

Juist waar de regeling voor overig Java nog een *proef*regeling is, is het in haar belang, dat op de wonde plekken wordt gewezen, dat men haar tracht gezuiverd te krijgen van de fouten, die zij bevat.

Het in 't oog houden van en het opkomen voor de belangen der belastingschuldigen kan in casu dan ook slechts als een goed bedoeld samenwerken worden beschouwd, en mijne bedoeling is geen andere geweest.

Ongetwijfeld is het waar wat de heer L. zegt, dat degenen, wier werkkring in Indië ligt en die werkelijk ernstig arbeiden er nog voor onbepaalden tijd volop de gelegenheid zullen vinden om ander nuttig werk te verrichten, maar nuttiger werk dan te trachten de bevolking te ontlasten van drukkende fiskale bepalingen, kan onder de tegenwoordige economische omstandigheden m. i. bezwaarlijk worden verricht, temeer waar het tevens in zich bevat het voorkomen, dat wanneer millioenen zullen zijn uitgegeven en jaren arbeids verricht, het gaan zal als met de Bombay landrenteregeling, *dat hevige oppositie zal ontstaan tegen het niet treffen van voorzieningen (voor alle bouwgronden) voor ontheffingen en verminderingen bij misgewas en onbeplant blijven, waardoor niet genoegzaam rekening wordt gehouden met de omstandigheden der individueele landbouwers en de door hen ondervonden tegenspoeden, hetgeen veel ellende over de bevolking brengt.*

Waar schr. dan ook meent, dat bij betere overdenking ik waarschijnlijk dat gedeelte mijner conclusie achterwege zou hebben gelaten, waarin gezegd wordt, dat de nieuwe regeling der landrente in de Preanger kan hebben bijgedragen tot den achteruitgang van de welvaart der Inlandsche bevolking, vergist hij zich. Mijne bezwaren waren goed doordacht. Reeds in mijne in 1896 bij Scheltema en Holkema uitgekomen brochure, getiteld: „Landrenteonderzoek op Java", heb ik ze besproken, terwijl ik daarin een methode aangaf waarbij zij werden ondervangen, en het betoog van schr., hij houde mij dit ten goede, heeft mij nog niet kunnen overtuigen, dat ik het zoo mis had.

Het moge misschien waar zijn, dat het tijdsverloop van 1897 tot nu toe voor de gebreken, die aan de Preangerregeling kleven, te kort is geweest om het *veel* te hebben doen bijdragen tot den achteruitgang

---

morgen wel niet uit Indië wegloopen, als hij hier is. Neem den brief mee," sprak mijnheer Van der Land, blijkbaar, in tegenstelling met de Bataviasche wereld, geen Engelschenvriend. »Ho, Van der Steen, daar ligt nog een portret, dat zal wel bij den brief hooren."

Van der Steen keek den brief nog eens in, vond daar de aanteekening »portrait included," en met een »Jawel mijnheer« raapte hij 't portret op en begaf zich naar zijn bureau. Daar gekomen begon hij zijn schrijftafel te ordenen en bij den hem eigen zin voor orde en regelmaat kwam 't laatst ontvangen schrijven ook 't laatst aan de beurt, om in een der vele loketten en laadjes een plaats te vinden. Wederom viel daarbij 't portret uit den brief en op de schrijftafel, zoodat de beeltenis boven kwam te liggen. Van der Steen bukte zich daarnaar, doch plotseling trad hij onsteld terug, om in 't volgend oogenblik met zenuwachtige haast naar 't voorwerp te grijpen, dat hem zoozeer had doen ontstellen en dat meer van nabij te bekijken. »Onmogelijk! Onmogelijk," mompelde hij. »En toch! 't zelfde gezicht, alleen die baard weg en.... Maar neen, deze hier heeft licht haar. Vreemd! Anders 't zelfde type, diezelfde oogopslag. Neen 't kan onmogelijk waar zijn, 't zou te verschrikkelijk wezen. Is Mac Donald niet een goed vriend van den consul-generaal en zou deze hem dan ook niet uit 't portret herkend hebben, wanneer de gelijkenis zoo groot is? Is het niet de ijverzucht, die eene zoo zware verdenking doet opkomen?"

Zoo peinsde de jonge man en de slotsom van deze overpeinzingen was, dat hij bij 't verlaten van zijn bureau het conterfeitsel van den door 't Consulaat gezochten Engelschman bij zich stak.

Onrustig loopt Van der Steen voor zijn woning heen en weer en telkens en telkenmale weêr, stelt hij zich dezelfde vraag: »wat te doen?" zonder tot een besluit te kunnen komen. Den ganschen langen avond heeft hij op middelen gepeinsd, om klaarheid in deze zaak te verkrijgen, zonder zich zelf belachelijk te maken, wanneer zijn vermoedens ongegrond blijken te zijn, en zonder onverschillige derden in de zaak te moeien.

Maar hoe hij ook pijnst, hij ziet geen uitweg, zonder recht op 't doel af te gaan.

Een langzaam langs den weg voortsjokkende dos-à-dos doet hem eindelijk een besluit nemen.

»Sado!«

't Vehikel staat stil en eenige seconden later voert hem dit naar 't Koningsplein, naar 't huis van den heer De Jonghe. Om geen opzien te baren in het late avonduur dankt hij 't voertuig reeds op den weg af, om daarna te voet 't erf op te wandelen.

In de voorgalerij gekomen, hoort hij eindelijk op zijn herhaald geroep van »Spada!« voetstappen naderen en weldra staat hij voor den heer des huizes, die hem begroet met een verwonderd:

»Hé, van der Steen, jij hier en dat zoo laat? Is er wat bijzonders?"

»Ja mijnheer, ik moet u noodzakelijk even spreken. Maar hebt u geen licht bij de hand?"

»Zeker, zeker, achter, als de tegenwoordigheid der dames je niet hindert?"

»Neen, ik wilde u liever alleen spreken".

»God! God! wat doe je gewichtig. Je maakt me werkelijk nieuwsgierig«, spreekt De Jonghe op luchtigen, schertsenden toon, om dan een lucifer aan te strijken en in de binnengalerij 't gaslicht te ontsteken.

»Heb je nu licht genoeg?" vraagt hij op denzelfden toon, doch een blik op het bleeke gelaat van zijn bezoeker doet hem plotseling ontstellen. »Wat heb je Van der Steen. Is je iets ernstigs overkomen?"

Een oogenblik aarzelt de toegesprokene, dan haalt hij 't ons reeds bekende portret te voorschijn.

»Kent u dien heer, mijnheer De Jonghe?"

De Jonghe neemt 't hem aangeboden portret aan, bekijkt 't bij de lamp.

»Wel zeker, dat is Mac Donald. Hoe kom je daaraan? En is dat alles waarom je zoo ernstig kijkt? Oh ik begrijp 't al, 't zal zeker een zoogenaamd slachtoffer zijn, dat zich revancheeren wil en jou daartoe de meest geschikte tusschenpersoon vond."

Van der Steen voelt zich 't bloed naar het hoofd stijgen bij deze onkiesche toespeling op 't verleden, doch hij bedwingt zich.

»Is u wel zeker, dat dit Mac Donald voorstellen moet? Deze jonge man is blond en draagt een baard. . . . ."

»Nu ja, dat kan men naar willekeur veranderen," valt de heer des huizes hem in de rede. »Mac Donald heeft zelf aan Jeanne verteld, dat hij vroeger een baard droeg en dat hij zijn haren verwt, omdat de natuurlijke roodblonde kleur hem niet bevalt. Nu, Jeanne geeft hem daarin volkomen gelijk en ik ook. Maar ik begrijp niet, wat je met dit alles bedoelt."

Van der Steen zwijgt eene wijle, onthutst over de bevestiging van een deel zijner vermoedens, dan vraagt hij eensklaps:

»Mijnheer, is u nooit iets bijzonders van Mac Donald opgevallen?"

»Wat beteekent die vraag nu?« valt De Jonghe geërgerd uit. »Je komt hier toch niet als rechter van instructie in mijn huis."

»Ik bezweer u, blijft toch kalm, mijnheer. De zaak is te ernstig. 't Geluk en de goede naam van uw dochter zijn er meê gemoeid."

De ernstige toon, waarop deze woorden worden geuit, doet de Jonghe's ergernis geheel verdwijnen en vreeselijke angst teekent zich op zijn gelaat af, als hij met beide handen Van der Steen bij den arm vat.

»'t Geluk en de goede naam van mijn kind? Van der Steen, je weet meer dan je zeggen wilt. Ik bid je spreek toch op. Bedenk, dat Jeanne mijn lieveling altijd was. Wat is er gebeurd? Spreek toch.«

Op dit oogenblik wordt de deur der binnengalerij geopend en een blond meisjeshoofd komt te voorschijn. 't Is Nelly, die zeker komt kijken, waar haar vader zoo lang blijft. Ziende, dat er bezoek is, wil zij zich schielijk, in sarong en kabaja, gelijk zij is, terugtrekken, als zij in den bezoeker Van der Steen herkent. Voor dezen goeden bekende zich niet behoevende te geneeren blijft zij dus staan en ziet naar de ontstelde gezichten der beide heeren.

»Wat is er pa? Wat kijkt u allebei zoo ernstig? Is er iets bizonders gebeurd? Is er wat met Mac Donald gebeurd?" vraagt zij, ook verschrikt.

Deze vraag, op dit oogenblik en uit dien mond, doet haar vader huiveren; doch onmiddellijk zich herstellend, zendt hij haar weg met de geruststellende mededeeling, dat de te bespreken zaak op heel iets anders betrekking heeft.

(Wordt vervolgd).

der welvaart van de Inlandsche bevolking, dit neemt echter niet weg, dat zij er toe kunnen hebben meêgewerkt en dat zij een euvel daarstellen, dat telken jare grooter wordt, waarom *spoedige* voorziening gewenscht is, niet minder dan *voorzorg*, dat de in te voeren landrente-regeling op overig Java er van bevrijd blijve.

den Haag, Juni 1904.

(*) Alhoewel voor het *meerendeel* der bouwgronden in de Preanger geen afschrijving van landrente wordt gegeven bij misgewas en onbeplant blijven, zegt schrijver (blz. 843): »Ondergeschikte punten latende rusten, blijft over ten »aanzien van nog een voorname aangelegenheid de regelingen »(Bombay en Preangerlandrente-regeling) met elkaar te ver»gelijken, namelijk deze, hoe met de landrente gehandeld »wordt, als bouwgronden onbeplant blijven, dan wel het »gewas daarop geheel of gedeeltelijk mislukt en hoe, wanneer »door andere oorzaken, de betaling van het volle bedrag »voor de landbouwers te bezwarend is geworden.

»Wat betreft de tijden, toen het Inlandsch bestuur nog »oppermachtig was, kon van deze aangelegenheid van Bombay »en de Preangerregentschappen vrij wel hetzelfde getuigd »worden, namelijk dat de landsheer deelde in de kansen van »de landbouwers. Slaagde de oogst goed, dan vorderde hij »een flink aandeel voor zich op, maar hij verminderde direct »zijn eischen, als de oogst tegenviel, waarbij voor elke land»bouwer afzonderlijk de zaak bekeken werd. In de Preanger»regentschappen is ook bij de nieuwe regeling in hoofdzaak »dezelfde opvatting gehuldigd, op grond van de overweging, »dat de maatschappelijke toestand van de betrokken bevol»king en de eischen, die haar in zake landrentebetaling »gesteld moeten worden, nog niet gedoogen, daarin veel »verandering te brengen."

(**) De heer L. verkeert in dwaling, waar hij meent, dat mijne kritiek in deze in 't bijzonder sloeg op de »hoema's«. Zij strekte zich vrij duidelijk uit over *alle* droge gronden. Zeide ik, dat volgens de regeling van 1852, van alle gronden, *ook van hoema's*, afschrijving van landrente verleend werd voor onbeplant blijven en misgewas, daar had dit »ook", de bedoeling van »zelfs ook".

Oost-Indische berichten.

Atjeh. De kapitein Schanzleh, zooals reeds in ons weekoverzicht werd medegedeeld, is met een compagnie infanterie van Padang naar Singkel vertrokken, om aan den bovenloop der Simpang Kiri verband te zoeken met de colonne van Daalen.

Aquasi Boachie is, blijkens een draadbericht van 10 Juli aan de *N. Ct.*, overleden.

Aan dat blad ontleenen wij o.m. dat deze voormalige ashantijnsche prins een tamelijk hoogen leeftijd moet bereikt hebben. Hij werd indertijd, toen de Nederlanders nog in het bezit waren van de kust van Guinea, als knaap naar Holland overgebracht, waar hij, onder het protectoraat en op kosten van Koning Willem III, te Delft eerst op de kostschool van Mook, later onder den heer van Nerum, met succes examen deed voor de delftsche academie, waar hij voor mijningenieur ging studeeren.

Na volbrenging van zijn studien verlangde hij zeer naar zijn land terug te keeren. Maar aan de Westkust aangekomen, bleek 't hem spoedig, dat hij daar, wegens zijn westersche denkbeelden, geen persona grata meer was. Aan het hof van Dahomey stelde men hem voor de keus om zich weer geheel in te richten en te schikken naar de adat des lands. Aquasi Boachie kon daartoe echter niet besluiten en keerde zoo spoedig mogelijk land en familie den rug toe. Sedert had hij zich voor goed op Java gevestigd en daar jaren lang den lande gediend.

Over de plannen van Dr. Jansen, J. T. Cremer e. a. Aan de *Deli Ct.* ontleenen wij het bericht van een bestaand groot plan, waarmede millioenen zijn gemoeid en dat in hoofdzaak uitgaat van het particulier initiatief der heeren hierboven genoemd. Men wil tweeërlei cultuur, n. l. op daartoe geschikte bergplateau's door Batakkers en op ongebruikte gronden tusschen het tabaksland en wel op gronden van de maatschappijen, waarmede die heeren in connextie staan, als de Deli-maatschappij, de Senembah-maatschappij en de Medan-Tabakmaatschappij. Dus slechts in zekeren zin met medewerking van die maatschappijen zullen op groote schaal sawah's worden aangelegd, niet met het doel om daardoor meer tabaksoogsten van die gronden te verkrijgen, maar om op die velden koelies te laten wonen en rijst te verbouwen, zonder verband bijna, maar gebonden door eene korte voorloopige overeenkomst.

Het plan is dus niet in de eerste plaats om sawah's te scheppen tot verbouwing van voedsel voor de koelies, maar voornamelijk om voor het doen uitkomen van menschen op deze sawa'hs eene vaste bevolking te scheppen voor een geregelde voedselproductie, die daar tevens een geheel vrije arbeidersbevolking zal kunnen vormen.

Het spreekt van zelf — en dit is dan ook niet meer dan billijk zegt dat blad — dat de tabaksmaatschappijen, daarvoor niet hunne puike gronden zullen bestemmen, maar de voor irrigatie geschikte en voor tabak minder geschikte terreinen. Het plan uit Nederland, door den heer E. Tweer medegebracht en hier uit te voeren, is om de immigranten daarheen te doen trekken uit Java op kosten der meergenoemde heeren.

Hoe die plannen nu verder zijn, is het blad nog onbekend. Vermoedelijk geschiedt dit zonder voorschot en indien de regeling getroffen wordt zooals het blad zich voorstelt, is zulks dan ook vermoedelijk niet noodig en kan met een paar gulden reispenning volstaan worden.

Zij zullen de immigranten alsdan verplichten tot het verrichten van dien arbeid, die noodig is om het land in den beginne te irrigeeren en zelf hunne woningen te bouwen van de materialen die hun zullen worden verstrekt.

Vermoedelijk zal hun dan ook zaadpadi en ook zaden voor vruchtboomen en tweede gewassen voor éénmaal worden verstrekt. Hiermede zal dan alle verder verband ophouden en blijven zij dus vrije werklieden, die slechts de verplichting hebben — feitelijk slechts een moreele — om den grond, die hun ter bebouwing is aangewezen — en die het blad wederom op hoogstens 2 bouws zou willen gesteld zien per gezin — behoorlijk te bewerken. Schrijver zegt 2 bouws en niet 4, omdat sawah niet met ladang-grond kan vergeleken worden.

De heeren Dr. Jansen en Cremer willen, meent de *Deli Ct.*, daarvoor alleen een deel van den oogst ontvangen als pacht in het eerste jaar, iets wat minder een verband dan een weldadige maatregel kan genoemd worden, die hen uit de handen van woekeraars zal houden.

Wel is waar zullen hier eveneens excepties bij voorkomen, maar de regeering zou dezen overgang tot vrijen arbeid op initiatief van particulieren krachtig kunnen steunen, door voor dergelijke particuliere kolonies *eveneens* de bepaling te maken, dat zich geen andere dan javaansche opwonenden op die landen mogen nederzetten, evenals dit bij de regeeringsimmigranten-vestiging door den schrijver als desideratum werd gesteld.

Wanneer nu de mannen, die dit plan hebben ontworpen, allen schijn van een drijven naar geleidelijken overgang tot het stichten van particuliere landen weten te vermijden, brengt het blad volgaarne hulde aan deze bevredigende, uitmuntende en voor den arbeider eene verbetering inhoudende benadering van de oplossing van het arbeiders-vraagstuk op meer ethischen voet geschoeid.

Schrijver gaat verder de mogelijkheid na van het welslagen dezer onderneming en komt dan tot het besluit dat het wel mogelijk is, wanneer de arbeider na afloop van het eerste jaar, mits hij aan de hem gestelde eischen van behoorlijk werk hebbe voldaan, eigenaar werd van de door hem ontgonnen $1\frac{1}{2}$ à 2 bouws.

Daartoe is slechts noodig dat het oogsttribuut door hem aan de maatschappij te voldoen, worde gestipuleerd in de bepalingen van regeeringswege ten opzichte van dergelijke arbeiders-immigranten-kolonies noodzakelijkerwijze vast te stellen.

Ten einde er voor te waken dat die vrije arbeiders gouv. onderdanen zijn en uit den groep van velerlei tributen blijven, zouden die arbeiders gedurende 3 dagen per jaar (waarde gelijk fl. 1.50 = hasil tanah prijs voor $1\frac{1}{2}$ bouw) aan de wegen op concessie kunnen werken, welk equivalent door de maatschappij voor den controleur zou kunnen worden betaald. De belasting zou aan het gouv. moeten worden betaald en voor die gezamentlijke nederzettingen een hoofd der Javanen op gouv. kosten kunnen worden aangesteld, die voor de inning zorgde. De regeering zij toch overtuigd, dat hierdoor geen particularisme en geen heerendienst ontstaat.

Men is voor die dingen beducht en terecht, maar men begrijpe dat zonder deze of een dergelijke regeling de schoone plannen der beide stichters per se schipbreuk zullen lijden. Goed vertrouwen is hier n o o d i g!

Na overlijden van den immigrant zou dan de grond moeten kunnen overgaan aan de familie, naastbestaanden of erven van den opwonenden Javaan, met recht tot verkoop dus, doch ook dit zou weer beperkt moeten worden tot verkoop aan J a v a n e n, overigens blijve de grond onvervreemdbaar.

Weliswaar maakt dit een nieuwe regeling van den eigendom der gronden noodzakelijk, doch de landsvorsten zullen daar toe wel moeten medewerken.

Hebben zij er bezwaar tegen, dan blijve de regeling bij de maatschappij met dien verstande, dat den immigrant, na in het eerste jaar aan zijn verplichtingen te hebben voldaan vergund wordt het land te beschouwen als zijn eigendom tot expiratie van het landscontract der maatschappij.

Doch dan is de tijd aangebroken voor de regeering om het land in qauestie definitief toe te wijzen aan de opwonende Javanen en hen te doen b l ij v e n regeeringsonderdanen, onverschillig of het land opnieuw aan Europeanen wordt uitgegeven. Immers geschiedt dit niet, en kunnen de opgezetenen niet onder ons B. B. worden gesteld, dan zoude dit jammer zijn van de plannen, die nu in wording zijn.

Wanneer een nieuwe vorst aan de regeering komt zou deze een dergelijke regeling bij nieuw op te maken contract moeten bekrachtigen, en eerst daarna zijn erkenning door de regeering moeten volgen.

Op die wijze geregeld, wordt nooit een precedent voor b l ij v e n d e n heerendienst van beteekenis (als in het eerste jaar) geschapen, noch kunnen op die wijze particuliere landerijen ontstaan, wat uit den booze zou zijn.

Op die wijze wordt tevens een blijvende arbeidersbevolking in het land gebracht die altijd, in tijd van misoogst of tegenslag of zelfs als regel als arbeidsvolk op de ondernemingen werk kan vinden en vooral later, als bevestigde gouvernements onderdanen zal bijdragen tot de inkomsten van het rijk.

Flores. Uit Batavia werd aan *de Deli-Ct.* geseind dat blijkens *het Soer. Hbl.* bij de aankomst van resident Heckler op het eiland Flores 34 kampongs zijn opgestaan. Resident Heckler en controleur Helwig vielen met 83 prajoerits de kampongs aan, waarop de vijand vluchtte.

Den 5 en Juni werd een tocht naar het gebergte gemaakt met een landingsdivisie van »Mataram" en 300 man hulptroepen.

Het hoofd Tekka onderwierp zich met vele andere hoofden. Het verzet in het gebergte is gebroken. Aan de zuidkust alleen is nog verzet te wachten.

Sidhoardjo. De directeur van binnenlandsch bestuur, de heer D. van Rees, zou, volgens *de Javabode* naar Soerabaja gaan, om het reeds aangevangen onderzoek in zake de Sidhoardjo-troebelen in persoon te leiden.

Gebrek aan dokgelegenheid te Sabang. Aan *de Deli-Ct.* ontleenen wij het bericht dat van de »Gelderland" en de »Utrecht", welke eenige dagen geleden in de straat van Aroes Lampoejang op een rots stoomden, de »Gelderland" te Singapore is aangekomen voor reparatie. De onkosten worden op f 200.000 geschat. De »Utrecht" ligt nog voor Sabang. Uit dit geval blijkt weer hoe noodig het is dat Sabang een eerste klas dok krijgt. De ontwikkeling van de nieuwe haven te Sabang zal door gebrek aan dokgelegenheid voor groote schepen zeer worden belemmerd zegt dat blad.

Noodweer. Aan *de Java-Ct.* ontleenen wij het bericht van den resident van Pasoeroean, dat op 24 Mei ten gevolge van hevige regens in de bergstreken van het district Paiton der afdeeling Kraksaän en daardoor ontstane overstrooming in de kali Kressèk de dammen in de desa's Gasal, Klampoeng, Asemmanis, Batohsakah en Boekol geheel zijn weggeslagen. Vele dijken en dammen elders werden eveneens door den bandjir zwaar beschadigd en de omliggende sawah's overstroomd.

Ook in de afd. Loemadjang zijn vele verwoestingen aangericht. Een gedeelte van den dijk der Besoek-Tompe werd ter lengte van pl. m. 40 meter bij de desa Labroek beoosten den heerendienstweg weggeslagen, waardoor het water zich een weg baande naar de spoorbaan, die tusschen de halten Labroek en Tempeh op verschillende plaatsen is doorgebroken; de heerendienstweg werd hier en daar zwaar beschadigd. Verschillende bouws sawah, waarop nog padi stond, zoomede bouws tegalan, beplant met tabak en andere gewassen, werden met zand bedekt, zoodat van den aanplant vermoedelijk niet veel terecht zal komen.

De Besoek-Semoet ontlastte zich gedeeltelijk in de kali Doerek en vernielde daardoor het aquaduct bij de desa Pasirian terwijl zij bovendien in haar benedenloop een nieuwe rivier vormde door uitschuring van den bodem tot eene diepte van plm. 5 meter en ter breedte van c. a. 15 meter.

Atjeh. Aan de *Deli Ct.* van den 15en Juni ontleenen wij het bericht dat dien dag per eersten trein naar Kwala zijn vertrokken kapitein Wilhelm, luitenant Remmert en de controleur van Bindjeij, met een detachement soldaten en 30 gestraften, om de geheele bagage der expeditie voor de Alaslanden over te brengen. Deze bagage gaat door naar Namoe Tongan en wacht daar op de troepen, die morgen vertrekken.

Het vertrek zou plaats hebben met een extra-trein naar Kwala op den 16 en Juni.

De gew. commandant en zijn adjudant gaan mee tot Namoe Tongan.

Na aankomst te Kwala wordt de marsch direct aangevangen naar Namoe Tongan, een tocht van vijf uur. Den tweeden dag begint de eigenlijke tocht met dragers en wagens.

Het doel van den tocht, Likat en Biaq Moeli, rekende men in zeven dagen te bereiken.

Waarschijnlijk zouden zij de colonne van Daalen er reeds vinden.

De expeditie bestaat uit 42 europeesche en 108 inlandsche soldaten onder kapitein Wilhelm en 2 brigades marechaussee onder luitenant Draaijer.

Onrust te Djember. De *Soer. Ct.* meldt dat het te Djember eenige dagen voor het Moeloedfeest ook lang niet rustig was en het daar zeker ook tot een oproer zou zijn gekomen, indien te Gedangan niet zoo krachtig ware opgetreden.

Een Congres van houtvesters. Naar *het Soer. Hbl.* verneemt zou te Soerabaja ter plaatse een congres van houtvesters uit Oost-Java worden gehouden. Dit is iets geheel nieuws. Het initiatief is uitgegaan van den inspecteur van het boschwezen aldaar, de heer E. Tobi, die zijn woning ter beschikking gesteld heeft van de congressisten, vermoedelijk twaalf in getal.

Er zullen wetenschappelijke en practische voordrachten worden gehouden, die zeker den dienst van het boschwezen indirect ten goede zullen komen.

Van de journalistiek in de zeevisscherij. De heer G. Stoll, mederedacteur van de *Locomotief*, heeft, naar *het Bat Nbl.* verneemt, bij de regeering een uitvoerige memorie ingediend, waarin hij de wenschelijkheid aantoont der oprichting eener visscherijbank om de inlandsche visschers uit de handen van woekeraars te houden en het visschersbedrijf op te beuren.

De heer Stoll wenscht zich belast te zien met de voorbereidende werkzaamheden, later met de leiding der bank.

Generaal van Heutsz. De *Locomotief* heeft uit goede bron vernomen dat generaal van Heutsz is opgeroepen met bestemming optetreden als luitenant-gouverneur-generaal over Sumatra. Alweder eene nieuwe gissing, die wij laten voor rekening van den uitvinder.

Soerabaja haven-commissie. Deze commissie zou 24 Juni voor de tweede maal vergaderen, om de uitkomsten te overwegen, neergelegd in een resumé, dat thans aan de Kamer van Koophandel ter fine van advies is aangeboden.

Vermoedelijk zullen thans personen uit den handel in de commissie worden benoemd.

De gestrafte Arabieren. De Arabieren van het particuliere land Indramajoe-west, die geweigerd hebben heerendiensten te verrichten, werden ter politierol gestraft met *f* 3 boete, subs. 1 dag gevangenis. De gestraften hebben zich thans, na eerder een request te hebben gepresenteerd, telegraphisch tot den gouverneur-generaal gewend.

RECLAMES.

West-Indische Berichten.

Suriname. Zoo af en toe wordt men er aan herinnerd, hoe veel er nog in de kolonie ontbreekt op het gebied eener gezonde wetgeving. Herhaaldelijk zag men o.a. in de surinaamsche bladen gewag maken van het lage peil waarop wat zedelijkheid betreft, breede lagen der mindere klassen ter hoofdplaats rustten. Een deugdelijke politie-wetgeving en een uitstekend korps om aan de bepalingen er van de hand te houden zijn ongetwijfeld in de eerste plaats noodig. Beide factoren schijnen geruimen tijd een weinig veronachtzaamd te zijn. Dit blijkt o. a. wat den eersten factor betreft uit de memorie van toelichting op een, onlangs den Staten voorgestelde wijziging in het reglement van politie. In die memorie wordt toch o. a. opgemerkt:

»Het aantal tapperijen te Paramaribo neemt in den laatsten tijd op onrustbarende wijze toe, vooral in de Saramaccastraat en de daaraan grenzende straten, waar zij in niet geringe mate de, dààr zoo herhaaldelijk voorkomende ruststoringen in de hand werken. Zoolang men evenwel bij het openen eener tapperij volstaan kan met eene eenvoudige mededeeling aan de politie, dat men dit heeft gedaan, is weinig daartegen te doen.«

Gelukkig zal nu in dezen, voor ons, met een zoo hoogzedelijke drankwet begiftigd land, beschamenden toestand, in zijne kolonie eerlang verandering komen.

De Staten zullen met deze wijziging wel meêgaan evenals ze het den 14n Juni ll. deden met de voorgestelde inpoldering van de terreinen langs het Saramacca kanaal en de Wanica, dit laatste evenwel niet zonder dat de heer Curiel een hartig woordje in het midden bracht tegen den z. i. verkeerden weg, door 't bestuur ingeslagen, door aan den kleinen landbouw meer zorg te besteden dan aan den grooten, terwijl het te vreezen is dat door het verloop van een deel van den grooten landbouw het menschenmateriaal zal komen te ontbreken, waaruit de pachters der grondjes worden gerecruteerd.

Met de Javanen als kleine landbouwers schijnt 't maar niet te willen vlotten.

Uit Commewijne, in welk district de proef met Javanen op Johan en Margaretha wordt genomen, werd toch den 13en Juni ll. aan de *Surinamer* geschreven, dat er nog slechts ongeveer 12 gezinnen overgebleven waren, die *tegen belooning* rijst willen planten. Nu men hierin bewilligd heeft, zullen ze er een begin meê maken, voegde de correspondent aan die mededeeling toe.

Wat hebben we toch in de eigen koloniën 'n gesukkel met javaansche emigranten, terwijl uit het onlangs openbaar gemaakt verslag van onzen consulairen vertegenwoordiger te Penang bleek, dat op Malakka Kromo als pionnier van den landbouw alleszins voldoet. We zouden misschien maar 't beste doen met bij den engelschen resident der Federated States op Malakka aan te kloppen om inlichtingen, hoe men 't toch moet aanleggen, om van den Javaan buiten zijn land een zelfstandig landbouwer te maken.

Beter dan met die Javanen-proef, die echter, het Staten lid Morren wees er reeds bij de begrootingsdiscussiën op, uithoofde van het gebrekkige beschikbare menschenmateriaal niet als afdoende mag worden beschouwd bij eerste mislukking, schiet men met den spoorweg-aanleg op.

De redacteur van *Onze West* heeft nu al zijn eerste spoorreisje in de kolonie achter den rug en gaf in het nummer van den 15en Juni ll. van dat blad een uitvoerige beschrijving van den stand van het werk, waaruit blijkt dat de spoorbaan reeds tot Koffie Djompo, gerekend van Beekhuizen, in gebruik is gesteld voor den opvoer van materialen, enzoovoort — elken morgen vertrekt er een werktrein naar boven. Men hoopte in deze maand de baan van Koffie Djompo tot Onverwacht af te kunnen werken, zoodat dan de treinen over ruim drie vierden van het traject Paramaribo-Republiek zouden kunnen loopen. De lijn zal echter eerst voor het verkeer worden opengesteld, wanneer zij over laatstgenoemd traject, geheel gereed is gekomen, wat, wegens 't feit, dat men voor een gedeelte, tusschen Onverwacht en Republiek, op den drogen tijd moet wachten, zoo tegen het einde van dit jaar kan worden tegemoet gezien.

Uit het relaas in *Onze West* van den tocht, per trein naar Koffie Djompo en verder te voet naar Onverwacht en zoo terug naar Paramaribo, stippen we even het volgende aan:

»De telefoon is aangelegd tot Koffie Djompo. De palen staan echter reeds vele kilometers voorbij die plaats. Het hout voor de telefoonpalen wordt gevonden in 't bosch langs de spoorbaan. Het harde arrata-hout wordt grootendeels daarvoor gebruikt; men heeft echter ook een proef genomen met onderscheidene andere bekende en onbekende houtsoorten. Ook wordt met het hout, dat langs de baan wordt aangetroffen, een proef genomen om dwarsliggers te maken. Vele duizende dwarsliggers van bijlhout lagen langs den weg opgestapeld, bewerkt door Para-bewoners ad 50 cent per stuk. Ook met dwarsliggers van andere inlandsche houtsoorten wordt een proef genomen. Men weet dat in het bosch langs de baan ook het hout gevonden is voor de talrijke doorlaten in den spoorweg, zoomede voor het bouwen der kampen, waarvan sommige met walaba-singels gedekt zijn.«

Uit het vorenstaande blijkt o. i. afdoende, dat 't minstens hoogst voorbarig moest worden geacht, zooals wij t. z. t. reeds opmerkten, om bosch-exploitatie in Suriname te veroordeelen, op grond van de overweging, dat de surinaamsche bosschen niet eens de dwarsliggers voor den spoorweg konden leveren, zoodat een *eerste* groote bestelling in Europa moest worden geplaatst. De waarheid is, dat men het surinaamsche hout in dat opzicht nog niet voldoende kende, zoodat nu nog, nadat reeds een heel stuk weg in gereedheid is gebracht, de proefnemingen worden voortgezet. Bovendien blijkt ook, dat de, in die streken door roofbouw mishandelde bosschen toch nog genoeg waardevol hout opleveren voor verschillende andere doeleinden.

Eene opmerking kunnen wij echter niet achterwege laten. We vragen ons nl. af, of de aanschaffing van »vele duizende dwarsliggers van bijlhout« uitsluitend voor proefnemingen niet wat kostbaar is?

Betreffende de, in Suriname in wording zijnde katoencultuur ontleenen we aan *Onze West*, dat ook in de districten Saramacca en Coronie een toenemende belangstelling in die cultuur betoond wordt. In Saramacca werd of worden door particulieren proeven genomen en wordt van gouvernementswege de invoer- der cultuur bevorderd, terwijl in Coronie van bestuurswege kosteloos zaad zal worden verschaft, evenals dat in Nickerie geschiedde, terwijl het bestuur bovendien in Coronie kleine premiën zal uitloven voor de beste aanplantingen, een stelsel dat in de engelsche koloniën steeds met succes gevolgd is.

Curaçao. Ook in de kolonie Curaçao blijkt men het ernstig met de bevordering der katoen-cultuur te gaan meenen.

Het voornemen bestaat toch bij het gouvernement om zich zaad te verschaffen van eenige goede katoensoorten en dit kosteloos, doch op bepaalde voorwaarden aan beoefenaars van grooten en van kleinen landbouw te verstrekken.

Waarschijnlijk zal dit in de maand September a s. kunnen plaats vinden.

De planter, aan wien zaad verstrekt is, moet zich o. a. verbinden, een stuk grond met katoen te beplanten, naar verhouding van de, door hem op zijne aanvrage verkregen hoeveelheid katoenzaad. Deze verhouding is zòò dat voor de beplanting van 1 hectare 12 kilogrammen zaad verstrekt worden.

De uitzaaiïng moet plaats vinden voor 15 December 1904.

Het gouvernement is bereid aan planters, die slechts over een kleine oppervlakte gronds beschikken, een stuk grond voor katoenaanplant er bij in huur te geven, onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat het voor geen ander doel gebruikt worde dan voor katoenaanplant onder de gestelde voorwaarden.

Het gouvernement looft voorts drie prijzen uit van *f* 100 ieder, voor dengene, die: 1⁰. het beste product katoen inzendt (niet minder dan 25 kilogrammen); 2⁰. het best gecultiveerde veld bezit; 3⁰. het beste overzicht geeft van de ervaringen, door hem opgedaan aangaande de katoenteelt, bevattende wenken voor toekomstige katoenteelt op Curaçao.

Door den inspecteur van den landbouw in West-Indië zal binnenkort een bulletin uitgegeven worden, bevattende inlichtingen over katoenteelt en wat daaraan verbonden is, terwijl van gouvernementswege zal gezorgd worden voor een »cotton-gin« en een katoenpers.

Beter laat dan nooit, merken we naar aanleiding van dit goede bestuursvoornemen op. En nu nog voor water gezorgd, voegen we daaraan toe, terwijl o. i. ook wel eens zou kunnen worden overwogen of, indien de katoencultuur slaagt, het niet zaak is 't product in de kolonie zelve te verwerken, hetzij gedeeltelijk, hetzij geheel.

Uit Oost-Indische Bladen.

Hondsdolheid. In het verslag van het instituut Pasteur te Weltevreden over 1903 vinden wij medegedeeld dat in dat jaar zich 97 europeanen en 225 inlanders onder behandeling stelden. Uit een opgave van de herkomst dezer patiënten blijkt, dat het geheele eiland Java, de gouvernementen van Celebes en van Atjeh, de residentie Menado Sumatra's Westkust, Padangsche Bovenlanden, Tapanoeli, Sumatra's Oostkust en Banka en Billiton met rabies (hondsdolheid) geinfecteerd zijn. Van de 300 patiënten, die in 1903 geheel of gedeeltelijk behandeld werden, stierven 11 personen allen gedurende en binnen 30 dagen na het begin der behandeling. Sterfgevallen na de behandeling kwamen niet voor. De dood volgde meestal één, soms twee dagen na de eerste verschijnselen der ziekte. De 11 gestorven patiënten waren allen inlanders; van de 91 behandelde europeanen stierf geen een, een opvallend verschil dus in de totale mortaliteit van europeanen en inlanders. Dit is geen toeval, maar ook in vroegere jaren gebleken. Van de 905 sedert 1895 antirabisch behandelde europeanen stierven slechts 6, van 1433 inlandsche patiënten 37 personen.

Het blijkt verder dat de overledenen zijn te rangschikken in personen met hoofdwonden, en die wegens wonden aan armen en beenen worden opgenomen en (uit buitenbezittingen) zeer laat onder behandeling kwamen. Van de personen op Java, die met beetwonden aan armen of beenen werden behandeld, stierf geen enkele.

Het bovenstaande moge voor enkelen, die zich, vies genoeg, door honden lieten likken, een wenk zijn om, als zij deze overdreven hartelijkheid van hun trouwen viervoeter niet geheel willen keeren, het beest toch nimmer in de gelegenheid stellen met zijn snoet bij het menschelijk gelaat te komen. Het gevaar van een beet in het gezicht, waarbij de dikwijls zeer korte tijd tusschen den beet en het uitbreken van de ziekte in al haar ellende de behandeling veelal doet mislukken, mag niet over het hoofd worden gezien, vooral niet bij kinderen, die »zoo lief met Carotje of Pucky spelen."

Zoo schrijft de *Javabode*, en een ieder doe hiermede zijn profijt.

Solo. Den 18en Mei had in de Kota alhier een ketjoe partij plaats bij een welgesteld Javaan. De waker werd gewond. Aan geld en goederen werd voor eene waarde van f 600 geroofd.

Ondernemingen gesloten. Naar de *Sumatrabode* verneemt zullen de koffieondernemingen Loeboek Salasih van de Barissan-cultuurmaatschappij en Kota Zuijdewijn van de nederlandsche handelmaatschappij eerstdaags gesloten worden.

Een landbouw-proefstation op Sumatra's Westkust. Eenigen tijd geleden hield Dr. Z. Kamerling in de Handelsvereeniging te Padang eene interessante lezing over de mogelijkheid om op Sumatra's Westkust eene inrichting tot stand te brengen, voor landbouw-advies, -onderzoek en -onderricht, een proefstation dus. Bij vergelijking verheugt Sumatra's Westkust zich in meerdere welvaart dan het grootste gedeelte van Java. De woningen zijn beter, de kleeding is meer kostbaar, de bevolking draagt gouden en zilveren sieraden en besteedt soms veel geld aan slamatans

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 18, Vrijdag 15 Juli 1904.

en andere feesten.

Dit wordt toegeschreven aan de minder talrijke bevolking, in vergelijking met Java, waar overbevolking haar druk doet gevoelen.

De grond op Sumatra is nog lang niet zoo uitgeput als een deel van den bodem van Java en vereischt minder intensieven arbeid en ten slotte komt de bevolking vooral in de Bovenlanden veel minder met Europeanen, Arabieren en Chineezen in aanraking en blijft het geld meer in het land.

Toch valt te constateeren, dat de volkswelvaart ook op Sumatra's Westkust eer vermindert dan vermeerdert en de landbouwtoestanden vereischen evenals op Java dringend verbetering.

Invoer van rijst is nog altijd noodig, de gouvernements-koffiecultuur gaat met reuzenschreden achteruit, de particuliere cultuur verheugt zich geenszins in een grooten bloei en dit niet als een gevolg van, de cultuur drukkende, lage prijzen doch wel door de geringe productie. Andere europeesche landbouw-industrie vindt men in Sumatra's Westkust bijna niet.

Van inlandsche cultures zijn alleen die van klappers en cassia van belang; gambier en tabak konden van veel meer beteekenis zijn. Notemuskaat, suikerriet, kapok, cacao e. d. g. worden bijna niet aangeplant en rotting, damar en benzoë — belangrijke producten van uitvoer — zijn boschproducten en komen als cultuurgewassen in 't geheel niet in aanmerking.

Hoewel de westkust al meer dan 80 jaar onder ons rechtstreeksch bestuur staat, is veel nog een braakliggend veld.

De oorzaak van dit alles zoekt Dr. Kamerling, zooals wij in de *Sem. Ct.* lezen, waaraan dit opstel is ontleend, uit den aard der zaak niet in de onvruchtbaarheid van den bodem, noch in gebrek aan geschikte, bebouwbare gronden. De bevolking woont bij voorkeur op terreinen, die overvloed van irrigatiewater, met 't oog op de sawah-bewerking, bezitten en de rest ligt voor een groot deel woest. De Sumatraan in die streken heeft geen gebrek aan werklust en initiatief, doet in dit opzicht voor den Javaan althans niet onder, doch de Maleier is onwetend, heeft geen begrip van bemesting, van den landbouw op zijn voordeeligst gedreven en doet geen goede keuze in de gewassen, die gecultiveerd kunnen worden.

Dat groote uitgestrektheden gronds daardoor zeer schaars bevolkt zijn is 'n ongunstige omstandigheid, doch zouden door goed geleide immigratie van uit Java aanzienlijk verbeterd kunnen worden.

De Heer Kamerling ziet veel heil in 'n goed ingericht proefstation op Sumatra's Westkust ter verbetering van de agrarische toestanden, zoowel in 't voordeel van den Europeaan, als in dat van den inlander.

Daarna wordt een blik geslagen op de verschillende proefstations, die men op Java aantreft, na, op gezag van Dr. Kamerling, over proefstations in 't algemeen te hebben uitgewijd.

De vooruitgang der cacao-cultuur wordt toegeschreven aan het proefstation voor die cultuur te Salatiga, onder leiding van Dr. Zehnter.

Op 't oogenblik zijn plannen in behandeling om eene combinatie tot stand te brengen van het Algemeen Syndicaat voor koffie en andere bergcultures met het kinaproefstation en het cacaoproefstation.

Op die wijze zou men dan één groot proefstation krijgen voor alle bergcultures. De proefstations hebben ontegenzeggelijk veel nut gesticht en zijn een zegen geweest voor de door Europeanen gedreven cultures.

Wij zullen thans nagaan wat Dr. K. onder een proefstation verstaat en wat hij in 't midden brengt omtrent de oprichting van zulk eene instelling op Sumatra's Westkust.

Het doel van 'n dergelijk instituut zou dus zijn bevordering van den landbouw en de landbouw-nijverheid op Sumatra's Westkust, waardoor zoowel de belangen van de Europeanen als die van de Inlanders gebaat werden.

De heer Kamerling drukt de werkkring van 'n proefstation op Sumatra meer precies aldus uit:

a. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de oorzaken van de ziekten en plagen, die de cultuurgewassen teisteren en adviezen omtrent de mogelijkheid van een bestrijding van deze;

b. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de gunstigste groeivoorwaarden van de gewassen, die in cultuur zijn, en voor cultuur in aanmerking komen;

c. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de rationeelste wijze van bereiding der verkregen landbouwproducten;

d. Aanmoediging van de cultuur van nieuwe of weinig bekende maar voor de cultuur op Sumatra's Westkust geschikte cultuurgewassen, door verstrekking van zaaizaad en demonstratie;

e. Verspreiding van kennis omtrent landbouw in het algemeen en omtrent de cultuur van de voor de kust geschikte cultuurgewassen in het bijzonder, door schooltuinen, demonstratie-velden, voordrachten, populaire geschriften enz.

De heer Kamerling verbindt aan zijn denkbeeld van proefstation ook tevens 't denkbeeld van landbouw-onderwijs aan den Inlander, 'n denkbeeld, dat in hooge mate toejuiching verdient. Evenals op Java zal ook de Sumatraan niet afkeerig blijken van onderricht, als 't op goede wijze gegeven wordt en in een niet te verre toekomst resultaten oplevert.

Men zou dit doel niet alleen kunnen bereiken door demonstratie-velden, zijnde eigenlijk aanschouwelijk landbouw-onderwijs, maar tevens door direct onderricht aan den inlander in 't landbouwbedrijf.

Een landbouwschool voor inlanders aan 't proefstation verbonden, zou den Sumatraan, wien 't niet aan intellect ontbreekt, uitnemend ten goede komen.

Zou 'n proefstation op Sumatra door de hooge kosten wellicht op onoverkomelijke bezwaren stuiten?

Dr. Kamerling schat de onkosten op f 15000 per jaar.

Het werkplan voor de eerste drie jaar zou dan in hoofdzaken omvatten:

1. Onderzoekingen omtrent de oorzaken van den achteruitgang der koffiecultuur en omtrent de middelen om deze cultuur weder tot bloei te brengen.

2. Adviezen en voor zoover noodig nieuwe onderzoekingen omtrent de ziekten en plagen en de gunstigste groeivoorwaarden van verschillende andere voor de kust belangrijke cultuurgewassen, zooals: rijst, klappers, notemuskaat, enz.

3. Proeven omtrent den invoer van nieuwe en weinig bekende cultuurgewassen, zooals: katoen, andere vezelstoffen, inlandsche suikercultuur voor de chineesche markt, oliezaden, cacao, vanille, spaansche peper, enz. enz.

4. Aanmoediging tot oprichting en eventueel leiding van schooltuinen en demonstratietuinen voor de inlandsche bevolking, ongeveer in den geest zooals dit tegenwoordig op groote schaal op Ceylon geschiedt.

5. Publicatie van kleine bulletins, waarin in het kort en populair, cultuur, bereiding, ziekten en plagen van verschillende, voor de kust belangrijke, cultuurgewassen behandeld worden, ongeveer op de wijze zooals dit tegenwoordig in de Bulletins van de Imperial Department of Agriculture op Jamaica geschiedt. Deze bulletins zouden in het hollandsch en in het maleisch uitgegeven moeten worden, zooals indertijd ook door *Holle* populaire landbouwgeschriften in het hollandsch en soendaneesch zijn uitgegeven en zooals ook bijv. een methode der Boorderbestrijding (in het suikerriet) door *Zehnter*, in het hollandsch en in het javaansch is gepubliceerd.

6. Publicatie van de resultaten der verrichte onderzoekingen.

Er zijn nu nog vijftien particuliere koffie-ondernemingen op Sumatra's Westkust met 'n jaarlijksche productie van 6000 à 10000 pikol, 'n waarde vertegenwoordigende van gemiddeld 4 ton.

Eene contributie van 2 pct. over dit bedrag zou f 8000 opleveren. Stelt men als bijdragen van de handelsfirma's op Padang f 4000 en als bijdragen van firma's buiten Sumatra f 3000, dan komt men al vrij spoedig tot de vereischte f 15000.

En het geld zou zijn, dat — blijkens de resultaten op Java — het tienvoudige als rente opbracht, althans zou *kunnen* opbrengen. En indien het gouvernement een subsidie van een gelijk bedrag, dus van f 15000, schonk, onder voorwaarden dat aan het instituut een tweejarige cursus in landbouwkunde gegeven zou worden, aansluitende aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers, dan was het bestaan van het proefstation in de toekomst verzekerd. Sumatra's Westkust blijft nog altijd het land bij uitnemendheid voor de productie van superieure koffie en vooral nu men vermoedelijk weder aan den aanvang van een periode van stijgende prijzen staat, kwam het Dr. K. voor dat aandeelhouders, directies en planters de handen inéén moeten slaan om van de particuliere koffiecultuur te behouden, wat er van te behouden is en daarvan te maken wat er van gemaakt kan worden.

Wanneer het tot nog toe onafhankelijke gebied in Midden-Sumatra onder rechtstreeksch gezag gebracht zal zijn, is het nog slechts een kwestie van tijd, om het wegennet van de Bovenlanden aan te sluiten aan de groote rivieren van de Oostkust, die tot op betrekkelijk korten afstand van de tegenwoordige grenzen bevaarbaar zijn.

De binnenlanden van Midden-Sumatra zullen dan zoowel van de West- als van de Oostkust uit gemakkelijk toegankelijk worden en eene goede toekomst te gemoet gaan, zij 't ook niet voor koffiecultuur, waarvoor de hoogte misschien niet voldoende is, dan toch wel voor andere groote cultures.

Men spreekt zoo vaak van Sumatra als van het land der toekomst, maar wat is er gedurende de eeuw, dat Sumatra's Westkust onder ons rechtstreeksch bestuur stond, voor die heerlijke padangsche boven- en benedenlanden gedaan?

Niets, of althans heel weinig!

Is Sumatra's Westkust niet het land voor immigratie uit Java bij uitnemendheid.

Dat het plan van Dr. Kamerling bij verwezenlijking een eerste stap moge zijn op den weg naar meerderen bloei en grootere ontwikkeling van Sumatra's schoonste en vruchtbaarste gewesten! zoo besluit de schrijver zijn belangrijk hoofdartikel in de *Sem. Ct.*

Bataviasche landbouwvereeniging. Den 20en Mei werd te Buitenzorg eene vergadering gehouden van de bataviasche landbouwvereeniging. De voorzitter, de heer van Houtman, wijdde eerst een hartelijk woord aan de nagedachtenis van het overleden eerelid, J. Faes, en deelde daarbij mede, dat op een request van de vereeniging, ingediend aan den gouverneur-generaal over de veiligheid in de residentie Batavia, een antwoord inkwam van de regeering, waarin deze beloofde, zooveel mogelijk aan de wenschen der vereeniging te zullen tegemoet komen.

Het voorstel om in den vervolge afstand te doen van het aandeel in de overwinst der bataviasche landbouw-credietbank werd met algemeene stemmen aangenomen; eveneens het voorstel om dat aandeel over 1903 ook aan de landbouw-credietbank af te staan.

Ten slotte werd de brochure van mr. de Veer ter sprake gebracht, waarbij de voorzitter eenige opmerkingen maakte. De inhoud, zoo zei de spreker, is grootendeels gewijd aan een critiek op het request van de bataviasche landbouwvereeniging aan den gouverneur-generaal. De voorzitter wijst er op, dat het niet in hoofdzaak het particulier landbezit is, dat de onveiligheid in de hand werkt, ook niet de primitieve staat van het politiewezen, maar het moreel van het politie-personeel en niet alleen van dat, hetwelk bezoldigd wordt door de landheeren, maar ook dat, vanwege het gouvernement in dienst gesteld. De hoofden van plaatselijk bestuur moeten meer gebruik maken van hun bevoegdheid om akten van aanstelling in te trekken, wanneer er van ongeschiktheid sprake is.

Spreker acht in het algemeen weinig nut te verwachten van den maatregel, door mr. de Veer aanbevolen: n.l. de algemeene hoofden door het gouvernement te doen benoemen. Wat de contrôle op de politie betreft, die zou spreker gaarne zien opgedragen aan hooge ambtenaren met den rang van patih. Men dient echter op iedere afdeeling minstens een europeesch politie-ambtenaar met de contrôle te belasten, en daarvoor zouden dan wellicht gepensionneerde officieren geschikt zijn. De rechtspraak is zeker ook niet zooals die moet zijn; ten eerste is zij te omslachtig en ten tweede komt het maar al te vaak voor, dat een inlander die schuldig is, wordt vrijgesproken, omdat het gevorderde wettig bewijs ontbreekt, hetgeen den man aanmoedigt op den ingeslagen weg voort te gaan.

De brochure van mr. de Veer gaf ook anderen aanwezigen aanleiding tot enkele opmerkingen. De heer Westpalm van Hoorn zeide: met veel belangstelling het werk van mr. de Veer te hebben gelezen en men kan er, naar sprekers oordeel, niet genoeg licht op laten vallen. Toch is er veel in het werkje, waarop aanmerking kan worden gemaakt. Men hoede zich tenminste, zegt spreker, voor aanstelling van europeesche schouten, commissarissen van politie enz., zooals mr. de Veer wenscht; dat zou beslist een groote fout zijn, omdat het geharrewar en de meeningsverschillen tusschen europeesche en inlandsche ambtenaren dan niet te overzien zouden zijn.

De voorzitter zegt nogmaals, dat de particuliere landerijen niet de oorzaak zijn der onveiligheid; die onveiligheid wordt in hoofdzaak aangetroffen in de nabijheid der groote steden, omdat men hier, evenals in Europa, het kwaad heeft, dat de plattelandsbewoners naar de steden trekken.

Verschillende sprekers voeren hierna nog het woord en blijken allen de overtuiging van den voorzitter te deelen.

De voorzitter sluit hierop de vergadering met een woord van dank aan de aanwezigen.

Van Vreemde Koloniën.

Een noodlijdende fransch-koloniale industrie. Zooals men wel weten zal, heeft de suikerindustrie zich op de fransche Antillen kunnen staande houden, zoodat zij op Guadeloupe en Martinique nagenoeg de eenige bron van inkomsten uitmaakte. In de laatste jaren heeft die industrie daar echter met groote bezwaren te kampen gehad, welke haar ten slotte, evenals de surinaamsche cacao-cultuur, wegens gebrek aan kapitaal met den ondergang bedreigen. De fransche regeering is nu voornemens, die industrie middellijk te hulp te komen door haar gemakkelijker crediet te verschaffen, waartoe nu onlangs door de fransche ministers van koloniën en van financiën een ontwerp van wet is opgesteld, eene wijziging beoogende in de statuten der Koloniale Banken.

De, daarop gegeven memorie van toelichting leert ons, welke de beoogde wijziging is.

De statuten der fransche Koloniale Banken, vastgesteld, respectievelijk gewijzigd bij de wetten van den 11n Juli 1851, den 24n Juni 1874 en den 13n December 1901 machtigen die credietinstellingen om aan planters voorschotten te verleenen, tot een maximum evenwel van een derde der waarde van den, voor bedoelde voorschotten verpanden oogst.

Deze verhouding moge oorspronkelijk voldoende geweest zijn om de planters van suikerriet in staat te stellen hunne aanplantingen te onderhouden, enkel met den steun der locale Bank, sedert is door de prijsverlaging van het product, de toestand aanmerkelijk gewijzigd en hebben de planters elders naar crediet moeten uitzien, dat hun onder bezwarende voorwaarden werd verleend, zoodat zij onder een ernstigen druk gebogen gingen.

De toepassing der conventie van Brussel, welke aan bedoelde industrie in de fransche koloniën hare premiën ontnam, heeft de crisis nog verscherpt, zoodat zelfs het voortbestaan dier nijverheid in de betreffende fransche koloniën wordt bedreigd, tenzij men haar de middelen verschaffe, om zich door het overgangstijdperk tusschen oud en nieuw heen te werken.

„En, zoo luidt het in de memorie van toelichting, „de toekomst eener industrie, die aan talrijke werklieden het levensonderhoud verzekert, moet het voorwerp der goede zorgen van het bestuur uitmaken."

Met het oog daarop wordt nu voorgesteld om eventueel aan de koloniale Banken een, door de kolonie te stellen waarborg te verschaffen voor, aan planters boven het, in de bestaande statuten aangegeven maximum te verstrekken credieten.

In het betrekkelijk artikel 13 der bestaande statuten wordt nu voorgesteld de 5e alinea als volgt te lezen:

„Het één derde van de waarde van den oogst, tenzij de kolonie op zich neme om der Bank borg te staan voor elk verlies, dat voor haar zou kunnen voortspruiten uit het verleenen van hoogere credieten, zullende in geen geval het bedrag daarvan vier vijfden van de waarde van den oogst kunnen overtreffen. De terugbetaling dezer suppletoire voorschotten moet binnen een termijn van vijf jaren geschieden."

Op te merken valt, dat dit voorstel heftig bestreden wordt door den radicalen afgevaardigde voor Guadeloupe, Gerville-Réache, die in tegenstelling met zijn collega voor diezelfde kolonie, Gérault Richard, daarin een niet te billijken bevoorrechting van het kapitalisme ten nadeele van de koloniale kas ziet.

Het schijnt, te oordeelen naar hetgeen de *Dépêche Coloniale* in deze aangelegenheid opmerkt, dat de heer Gerville de, ook elders wel eens vooropgestelde theorie is toegedaan, dat de evolutie op Guadeloupe eischt, dat de tegenwoordige plantagehouders naar den kelder moeten gaan. Dat dientengevolge 't gevaar dreigt, dat drie vierden der fabrieken op dat eiland zullen moeten stoppen en 40000 arbeiders aan den dijk gezet worden, schijnt bij dezen evolutionist niet al te zwaar te wegen.

Zoowel in de fransche, als in de engelsche west-indische bezittingen, ziet men dus nu van overheidswege hulp bieden aan de, met ondergang bedreigde suikerindustrie; in de engelsche bezittingen door een, niet zonder politiek bijoogmerk: het tegengaan van het verder verloop der blanke bevolking, — door het parlement verleend subsidie; in de fransche door de koloniale besturen te machtigen om, in voorkomende gevallen, ter beoordeeling van den koloniälen wetgever, noodlijdende planters met hun crediet bij te staan.

In nederlandsch Suriname moet de cacao-cultuur zich zelve maar helpen. Of het verstandig is, in deze alles aan de evolutie over te laten, zonder die in de gewenschte richting te leiden? Het moederland deed reeds veel door eenige millioenen in de surinaamsche spoorwegonderneming te steken, zou het niet zijn werk kunnen vervolledigen door den surinaamschen grooten landbouw voor den ondergang te behoeden, indachtig aan hetgeen de engelsche buren deden en de fransche voornemens zijn te doen?

De toestand in Sokoto. 't Is al weer 'n heelen tijd geleden, dat we 't over dit rijk in Midden Afrika hadden, hetwelk, door een, op eigen houtje door generaal sir Frederick Lugard daartegen ondernomen expeditie, bij het groote engelsche empire werd gevoegd. Sedert schijnen werkelijk groote verbeteringen in den toestand van dat rijk tot stand te zijn gekomen. Heele streken, die vroeger geheel ontvolkt waren, als operatie-tooneel van elkaar voortdurend beoorlogende stammen, geraken nu weêr bevolkt, daar de gewezen bewoners geleidelijk uit hun schuilhoeken terugkeeren. In de omstreken der hoofdstad Sokoto worden de oude karavaanwegen door de inlandsche hoofden opgeknapt en verbreed, terwijl het oude bed van de Sokoto-rivier over een afstand van 60 mijlen is uitgegraven, zoodat men nu weer voor 't eerst in den regentijd van den Niger de Sokoto tot de hoofdplaats kan opvaren.

Aan Reuters agentschap wordt meêgedeeld, dat de luitjes van Sokoto op den duur goede afnemers zullen worden van de engelsche katoentjes.

De, tot nu toe verkregen goede resultaten van het engelsche gezag in die streken, worden toegeschreven aan het besef der nieuwe onderdanen, dat de Engelschen niet van plan zijn zich met hun godsdienst in te laten of het inlandsch bestuur aan kant te zetten, met dien verstande evenwel, dat het nu uit moet wezen met slavenjachten en slavenhandel. Ook de inlandsche rechtspraak is behouden, behalve dat foltering en verminking van veroordeelden verboden zijn, terwijl doodvonnissen in sommige gevallen niet dan na het engelsch fiat executie kunnen worden ten uitvoer gelegd.

De engelsche resident, aan wien dus de belangen van een twintig millioenen volk zijn toevertrouwd, is op een mijl afstands van Sokoto gevestigd, waar zich ook een fort bevindt met een garnizoen van 120 man van het Northern Nigeria Regiment, negers dus, onder het bevel van drie of vier officieren.

Komt er in onze indische bezittingen eens mee aan, om met zoo'n handjevol menschen de luitjes in toom te houden.

Op den voorgrond moet dan ook steeds staan de overheerschten te overtuigen, dat wij het goed met hen meenen niet alleen, maar ook dat we niet gekomen zijn om al het oude, waaraan ze hechten, af te breken om er onze, op westersche leest geschoeide instellingen voor in de plaats te stellen, welke die volken in een toestand brengen als dien van een kneuterboer, dien men het stadssalonleven zou opdringen.

Katoencultuur. De *Deutsch Ostafrikanische Zeitung* heeft aan zekeren heer Eiffe, deelgenoot van een hamburgsche firma van dien naam, die na zeven jaren een vorig bezoek aan Duitsch Oost Afrika had herhaald, gevraagd zijn oordeel te mogen vernemen over den toestand in, en de vooruitzichten voor die kolonie.

Dat oordeel luidde nog al gunstig, vooral wat betreft den kleinen landbouw en wel met name in de streek, die door den Oesambara-spoorweg wordt doorsneden.

Hij had 't ook over de katoen-cultuur, waaraan men sedert eenigen tijd in die kolonie aandacht schenkt, en merkte daarbij het volgende op:

„Met groote belangstelling heb ik de aanplantingen van katoen in oogenschouw genomen, maar ook hier heet het: „haast u langzaam." Ik heb met eerste autoriteiten in Egypte gesproken en ook zij waarschuwen voor proefnemingen op te groote schaal. De egyptische katoen wordt, gelijk bekend, door middel van bevloeiing geteeld, zij moet dus bij ons onder heel andere voorwaarden worden gewonnen. Er werd den nadruk op gelegd, dat het noodig zal wezen, uit de egyptische katoen eene speciaal oost-afrikaansche te telen, waarvoor natuurlijk jaren noodig zijn. Dan zal men in de eerste plaats moeten zorgen om bevloeiing mogelijk te maken, en het uitzaaien zoo regelen, dat bloei en oogsttijd in het droge jaargetijde vallen. In plaats van uitsluitend buitenlandsche katoen-experten in de kolonie te laten komen, of wel, ter aanvulling van dezen maatregel, zou het misschien gewenscht zijn om bekwame en betrouwbare deskundigen uit de kolonie voor rekening der regeering een studiereis naar Egypte en Noord-Amerika te laten maken, wijl zij toch het best in staat zijn te beoordeelen, wat in onze kolonie met het oog op klimatologische toestanden en gesteldheid van den bodem mogelijk is."

Wij meenen, met het oog op de groote belangstelling, die thans voor de katoen-cultuur is opgewekt, dezen wenk van den heer Eiffe te moeten weêrgeven, maar voegen daaraan toe, dat het ons, met het oog op reeds verkregen uitkomsten, waaraan we toch, n'en déplaise den heer Waller ter jongste hengeloosche conferentie, de noodige waarde toekennen, wel wat twijfelachtig voorkomt, dat er jaren zouden gemoeid gaan, voordat van een eigenlijke katoencultuur in daartoe nieuw aangewezen streken sprake zou kunnen zijn.

Ambtenaars-opleiding. Dezelfde heer Eiffe gaf in zijn schrijven aan bovengenoemd blad iets over ambtenaarsopleiding ten beste, waarover hij de volgende inzichten verkondigde:

„Nu zou ik nog gaarne op een punt wijzen, waarop niet genoeg de aandacht kan worden gevestigd en dat is: de zoo noodige handelskennis voor alle, aan de ontwikkeling der kolonie werkzame personen, ambtenaren, planters en officieren, want voor allen is 't toch in de eerste plaats de taak om productie van het land en den handel te bevorderen en te beschermen. Om dit met succes te kunnen doen, is het noodig te kunnen beoordeelen tot hoeverre productie en afzet kunnen worden opgevoerd. Met genoegen heb ik intusschen ontwaard, hoe (in Duitsch Oost Afrika) het bureaucratisme op den achtergrond is gedrongen en de geheele bestuursmachine vereenvoudigd en hoe intensief en spaarzaam — dikwijls wat al te zeer — gewerkt wordt. Men legt zich thans werkelijk in hoofdzaak toe op de economische ontwikkeling der kolonie, en met het oog hierop worden aan de verschillende bestuursfactoren op economisch gebied eischen gesteld, waaraan niet zoo maar kan worden voldaan en die natuurlijk leergeld kosten; men bedenke slechts, dat de districtsbesturen zelve den landbouw beoefenen, de „Schutztruppe" wegen aanlegt, de dienst der koloniale vaartuigen zaken doet (aan vrachten, dokgelden, scheepsbouw, enz). Zoolang dus niet in een algemeene handelskennis voor alle koloniale ambtenaren — zooals b.v. in Holland het geval is (?) — is voorzien, zou het wellicht aanbeveling verdienen, dat de regeering die ambtenaren aanmoedigt, om hun verlof te benutten om een kijkje te nemen in vreemde koloniën. Daar zouden zij aan groote, duitsche handelshuizen moeten worden toegevoegd; ik denk bijvoorbeeld aan Singapore, vanwaar ze dan een snoepreisje naar Bangkok zouden kunnen maken, om daar de geheimen der rijst- en theecultuur af te kijken, aan Batavia, Colombo, Manilla, Calcutta, Bombay en Durban."

Zou iets in dien geest ook voor onze koloniale ambtenaren, niettegenstaande de, door den heer Eiffe hun toegekende algemeene handelskennis, niet aanbeveling verdienen, of ten minste in overweging kunnen worden genomen, om den zoo gewenschten ruimen blik niet tot de kennis der vaderlandsche academie-stads-manieren te beperken, maar dan over een veld te laten gaan, waar werkelijk iets te leeren valt?

De inlandsche militie in Indo-China. De gouverneur-generaal Beau heeft den minister van koloniën, Doumergue, voorgesteld om het voortbestaan der inlandsche militie in de kolonie bij de wet te verzekeren. Men maakt zich daar niet weinig bezorgd over het, zoo op den voorgrond treden van het japansche rijk en vreest, dat dat wel eens lust zou gevoelen, om zich in de plaats der republiek in Achter-Indië te stellen. Aan het fransche parlement zijn voorstellen gedaan voor uitbreiding van de maritieme defensiemiddelen der kolonie; voor de kustverdediging zijn de noodige gelden reeds bewilligd, en op de begrooting voor 1905 is het crediet uitgetrokken voor uitbreiding der europeesche troepenmacht in de kolonie.

Met het oog op mogelijke verwikkelingen in de toekomst, zou men dus nu wel vast willen kunnen rekenen op de inlandsche militie in Indo-China, ter sterkte van omstreeks 10.000 man, die, met name in Tongkin, bij het bestrijden der piraten en het onderdrukken van talrijke opstootjes herhaaldelijk goede diensten hebben bewezen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur. Juni 1904.

Desiderata (Bezoldiging van Residenten en andere hooge Indische landsdienaren-, pensioenregeling-, promotiekansen-, werkkring en positie der bestuursambtenaren, enz., enz.) door Ch. E. Bodemeijer. — Het request ingediend aan den Min. van Kol. door de met verlof in Nederland aanwezige ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur. — Het voorstel van den Controleur van Affelen van Saemsfoort door P. C. C. Hansen Jr. — Koki, Wongso en verlofsweigeringen door H. T. D. — De rottingstraf in Landsgevangenissen door v. S. — Artikel 237 en 238 van het strafwetboek voor Inlanders in Ned.-Indië door v. S. — Een Billijk verzoek door B. B. — Ingezonden stuk. Het Handelsblad over B. Bs. ambtenaren, met naschrift van den Redacteur. — Varia: Zijn spoorwegen in Indië bevorderlijk aan de volkswelvaart?

De Indische Mercuur. 12 Juli 1904. n°. 28.

Een kijk op den socialen en economischen toestand van den Javaan door van Gorkom (vervolg). — Een proefstation voor koffie- en andere bergcultures. Een nieuwe poging. — De keuring van stoomketels. De vorming van gomsoorten door P. van der Wielen. — Kina en Kinine. Statistiek van kinabast en kinine, door L. L. A. Maurenbrecher. — Een eigenaardige ampasstooter-constructie, door J. van Moll. — Kamer van koophandel en fabrieken te Amsterdam. — Gaat Redjang Lebong vooruit of achteruit? Koloniaal Museum. (vervolg) — Boycot in het koffievak. — Verslag van het Mijnwezen over het 4e kwartaal 1903. Banka Menado. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Vragen des Tijds Juli/Aug. 1904.

Reorganisatie van het bestuur in Ned.-Indië, door Pruys van der Hoeven, oud-gouverneur van Atjeh.

De Tijdspiegel Juli 1904.

S. Kalff: Cornelis Speelman (Oud-Gouv. Generaal van Ned.-Indië).

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagiers van het stoomschip Merapi, kapt. U. Udema, van Rotterdam naar Ned.-Indië: C. M. A. Quack, Ch. Hissink, A. M. Kostermans en echtg.* A. C. Deenik*, D. de Jongh*. mej. C. A. de Jongh*, mevr. H. Hooft—Labouchère en 3 kind. **, P. Visser*, D. Purmer*, A. de Jong*, W. C. Gort, W. H. Welter, G. J. L. D. M. Ridder de van der Schueren, H. F. Dummer, L. de Graaf, M. Duveen, benevens een detachement suppletietroepen sterk 4 onderofficieren en 30 mindere militairen.

* Embarkeeren te Marseille.
** Naar Southampton.

ADVERTENTIEN.

Wageningen

Gelegenheid tot **huisvesting** van schoolgaande kinderen of leerlingen der Landbouwschool en H. B. S. met 5jarigen cursus. Hulp bij studie. Bad in huis.

Mevr. Wed. BAKKER,
Goteling Vinnis.
Dijkstraat No. 15.

---

den Haag

Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice

Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

Middelbare school voor Handel en Administratie.

Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

Drie-jarige voorbereidende cursus, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

Een-jarige vervolgcursus voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

Een-jarige vervolgcursus voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92
en
Jan van Riebeekstraat 56,
DEN HAAG.
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.

P. Happel Jr.

CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
Marie Derwel,
Corsets sur Mesure
LA HAYE.

MARIE DERWEL
Jacob v. d. Doesstraat 36
la Maison est transferée
Anna Paulownastraat 45.

Eerste Nederlandsche
Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

Hoofdkantoor 's-Gravenhage, KNEUTERDIJK 11.

Directeuren:
Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

Adjunct-Directeur: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

ijk antoren te: AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT, RUSSEL, SOERAAJA en PARAMARIO.

---

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito, incasseeren verlofstractementen en pensioenen.

Met 1 dag opzegging	**2 pct.**
Voor 1 maand	**2¾ „**
„ 3 maanden	**3 „**

Verstrekken REISCREDIETBRIEVEN.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Koopen of **verkoopen, huren** en **verhuren**
van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

FALKENBURG en Co.

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
Toezending Woninggids gratis.
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST." te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveauté's voor elk seisoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
Van af f 3.— tot f 60.—.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
70 pCt. vrachtbesparing.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.

Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk. **Te bekomen bij alle Apothekers.**

Firma A. KOKEE.

Nieuwe Havenstraat 46.
UITZENDING VAN DINERS
f 0.80 - f 1.00.
Vele Indische recommandatiën.

R. Glastra.

5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
☞ Manden en Kisten gratis in bruikleen.

Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
Weekblad voor Indië,
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

Transport-Maatschappij DUINOORD
Bergplaats voor Inboedels 2800 M□

N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's GRAVENHAGE. Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam. 1904	van Marseille. 1904	te Port-Said. 1904	te Padang. 1904	te Batavia 1904
Gedé	23 Juli	4 Aug.	9 Aug.	28 Aug.	30 Aug.
Oengaran	6 Aug.	18 „	23 „	11 Sept.	13 Sept.
Sindoro *	20 „	1 Sept.	6 Sept.	25 „	27 „
Salak	3 Sept.	15 „	20 „	9 Oct.	11 Oct.
Lawoe	17 „	29 „	4 Oct.	24 „	26 „
Ardjoeno	1 Oct.	13 Oct.	18 „	7 Nov.	9 Nov.
Goentoer *	15 „	27 „	1 Nov.	21 „	23 „
Merapi	29 „	10 Nov.	15 „	5 Dec.	1 Dec.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.